

Kadernota 2018-2021

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Inleiding.....	4
Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid	8
Programma Verkeer en openbare ruimte	10
Programma Lokale economie	14
Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport.....	18
Programma Werk en inkomen	22
Programma Zorg.....	24
Programma Milieu.....	28
Programma Ruimtelijke ontwikkeling	32
Programma Algemene dekkingsmiddelen.....	38
Programma Bedrijfsvoering.....	42
Financieel meerjarenperspectief	44
Nieuwe wensen en risico's.....	54

Inleiding

Hierbij treft u de kadernota 2018-2021 aan. In deze kadernota wordt de algemene stand van zaken op de diverse programma's en onderliggende producten weergegeven en wordt ook een doorkijk gegeven op de ontwikkeling hiervan de komende jaren, rekening houdend met het vastgestelde collegeprogramma. De kadernota laat voor alle jaren in de planperiode een structureel sluitende begroting zien.

Voorgeschiedenis

Voor het bepalen van de financiële ruimte voor de jaren 2018-2021 is uitgegaan van de eerder vastgestelde meerjarenbegroting 2017-2020 en de begrotingswijzigingen tot en met mei 2017. Zoals te doen gebruikelijk is voor de bepaling van de financiële uitgangspositie rekening gehouden met de laatst verschenen circulaire van het Ministerie van BZK (december 2016)

Argumenten

Bij het opstellen van de kadernota is rekening gehouden met het al vastgestelde beleid zoals opgenomen in het collegeprogramma en de programmabegroting.

(Juridische) consequenties

Bij het opstellen van de kadernota is rekening gehouden met de begrotingscirculaire 2018-2021 van het provinciaal bestuur. Hierin staan de ontwikkelingen vermeld met betrekking tot het financieel toezicht.

Financiën

In deze kadernota is een beeld gegeven van het totaal aan ruimtevragende en ruimtescheppende maatregelen. Onder de ruimtevragende maatregelen wordt voorgesteld om een aantal openstaande taakstellingen, waarvan duidelijk is dat deze niet meer geheel worden gerealiseerd te schrappen. Dit beperkt uiteraard onze financiële ruimte maar hiermee beperken we ook het risico dat de provincie overgaat tot het instellen van repressief toezicht.

Gelet op o.a. het voordelige saldo van de jaarrekening 2016 en de beschikbare structurele financiële ruimte die in de kadernota wordt gepresenteerd, worden u ook voorstellen gedaan om middelen beschikbaar te stellen voor enkele noodzakelijke en nieuwe wensen.

Onderstaand treft u hiervan een overzicht aan:

Nieuwe wensen/risico's	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
Nieuwe wensen										
iso privacy officer (0,5FTE)			40.000		40.000		40.000		40.000	
scholing omgevingsrecht en omgevingsvisie		50.000		75.000						
alcohol en drugspreventie			10.000		10.000		10.000		10.000	
School/dorps huis Nieuwdorp					100.000		100.000		100.000	
onderhoud fiets en wandelpaden			6.000		6.000		6.000		6.000	
Risico's										
private kwaliteitsborging/ bouwleges			p.m.		p.m.		p.m.		p.m.	
zeeuws archief			p.m.	p.m.	p.m.		p.m.		p.m.	
Totaal nieuwe wensen/risico's	0	50.000	56.000	75.000	156.000	0	156.000	0	156.000	0

Naast ruimte voor nieuwe wensen dient ook rekening te worden gehouden met enkele risico's waarvan de omvang in geld nog niet volledig in beeld is maar waarmee wel rekening dient te worden gehouden. Te denken valt hierbij aan de private kwaliteitsborging bouwleges en de digitalisering van het Zeeuws archief.

Tot slot zijn ook de ruimtescheppende maatregelen in beeld gebracht. Het betreft hier met name de aanpassingen van de maatstaven in de algemene uitkering, waardoor de algemene uitkering hoger uitvalt. Verder is bij dit onderdeel de bijdrage uit de begroting sociaal domein opgenomen als dekking voor o.m. de uitvoeringskosten welke nu nog in de exploitatiebegroting zijn opgenomen.

Voor een verdere toelichting op het totaal aan ruimtevragende en ruimtescheppende maatregelen en de nieuwe wensen en risico's verwijzen wij u naar de kadernota, hoofdstuk financieel meerjarenperspectief.

Conclusie

In deze kadernota zijn alle op dit moment bekend zijnde zaken opgenomen en verwerkt.

De kadernota sluit met een structureel positief meerjarenperspectief voor de jaren 2018-2021. Dit is voldoende om de genoemde risico's op te vangen.

Voor een aantal eenmalige uitgaven is binnen de begroting 2018 onvoldoende ruimte aanwezig en is een beroep van € 113.250 op het weerstandsvermogen noodzakelijk.

Dit valt af te leiden uit onderstaande tabel:

Resume	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
Beschikbaar na 5e wijziging 2017	38.250		430.080	0	579.730	0	716.630	0	662.630	0
totaal ruimtevragend	-267.470	-54.400	-695.310	-38.250	-713.990	-22.000	-719.650	-5.900	-750.100	0
Totaal nieuwe wensen/risico's	0	-50.000	-56.000	-75.000	-156.000	0	-156.000	0	-156.000	0
Totaal ruimtescheppend	347.000	0	332.000	0	317.000	0	302.000	0	385.000	0
Saldo ruimtevragend/ruimtescheppend	117.780	-104.400	10.770	-113.250	26.740	-22.000	142.980	-5.900	141.530	0

Uitvoering/planning

De kadernota 2018-2021 dient als basis voor het opstellen van de meerjarenbegroting 2018-2021, die in november 2017 aan u zal worden aangeboden. Voor de mutaties over het jaar 2017 wordt voorgesteld deze te verwerken in een begrotingswijziging.

Communicatie

De kadernota zal worden geplaatst op de website van de gemeente Borsele.

Besluit:

1. De kadernota 2018-2021 vast te stellen
2. De begrotingsmutaties 2017 te verwerken in een begrotingswijziging

College van burgemeester en wethouders,

Loco burgemeester, A.M.A. Schenk,

Secretaris, J.P. van den Berge,

Programma Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Actuele ontwikkelingen/projecten

Inwonerstevredenheidsonderzoek

In het kader van dienstverlening hebben wij ons tot doel gesteld om in 2018 tot de beste 10% van de gebenchmarkte gemeenten te horen (op basis van de benchmark dienstverlening 2018). Op 4 april 2017 hebben wij u geïnformeerd over de tussentijdse resultaten van de burgerpeiling waar staat je gemeente.nl 2016. Uit de tussenmeting is een positieve ontwikkeling waarneembaar. Borsele behoorde op dat moment bij de beste 26%. In 2018 zetten wij opnieuw de burgerpeiling uit. De komende jaren proberen wij met behulp van een inwonerspanel periodiek inzicht te krijgen in de verschillende actuele vraagstukken zoals openingstijden, communicatieaspecten, digitale dienstverlening openbaar vervoer, duurzaamheid, etc. Op basis van de uitkomsten zijn wij in staat onze dienstverlening nog beter af te stemmen op de behoeftes van onze inwoners.

Veiligheidsregio Zeeland (VRZ) / Maatwerk in Brandweezorg

Toegelicht in het hoofdstuk Financieel meerjarenperspectief onderdeel ruimtevragende maatregelen.

Nota integrale veiligheid

Het veiligheidsbeleid van de gemeente Borsele staat beschreven in de nota integrale veiligheid. Deze nota zal in 2018 worden herzien. Hiertoe zal de veiligheidsmonitor, welke een beeld geeft van de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de gemeente, worden uitgevoerd. Het integrale veiligheidsbeleid is in hoofdlijnen te verdelen in de sociale en fysieke veiligheid. WOS (woninginbraak, overvallen en straatroof) is een onderwerp dat binnen de sociale veiligheid de afgelopen jaren de nodige aandacht heeft gehad en ook de komende jaren de nodige aandacht zal houden. Met name gezien de impact die deze vormen van criminaliteit hebben op het veiligheidsgevoel van onze inwoners. Gelet op de toenemende invloed van de onderwereld in de bovenwereld vraagt het ondermijningsbeleid in het havengebied, maar ook in de andere delen van de gemeente, onze bijzondere aandacht. Hierin wordt ook bestuurlijke weerbaarheid betrokken. Een concreet project om bewakingscamera's in het havengebied te plaatsen wordt op korte termijn gerealiseerd. Om de leefomgeving in onze gemeente te verbeteren zal in komende periode het project Buurtbemiddeling worden opgestart. Gemeenten, politie, woningbouwstichtingen en maatschappelijke hulpverleningsorganisatie worden steeds vaker geconfronteerd met woonoverlast en irritaties of conflicten tussen buurtgenoten in de dagelijkse sfeer. Buurtbemiddeling is een laagdrempelige manier om dit soort problemen vroegtijdig aan te pakken, met een grote kans op succes. De voorbereidingen bevinden zich in een gevorderd stadium. In 2018 vindt er een NNO (Nationale Nucleaire Oefening) plaats rondom de kerncentrale. Aan deze oefening nemen naast de lokale/regionale partners ook alle relevante Haagse partners deel. De voorbereidingen hieromtrent zijn in samenwerking met de Veiligheidsregio Zeeland.

Bezoek kernen / B2030 Demografie en leefbaarheid

De nieuwe dorpsbezoeken staan in het teken van Borsele 2030 . In Hoedekenskerke, Ellewoutsdijk, Nieuwdorp, Nisse en Heinkenszand hebben de eerste dorpsbezoeken in dit kader reeds plaatsgevonden. Er wordt bottom-up gewerkt. De bewoners geven zelf aan wat zij, kijkend naar de toekomst, belangrijk vinden. De bewoners pakken zelf projecten op, de gemeente biedt hierbij ondersteuning (overheidsparticipatie). Voorbeelden van gestarte projecten zijn o.a. het duurzamer maken van een dorp, het verbeteren van het imago van het dorp en dorpsvernieuwing.

Zichtbaarheid wijkagent en loketpolitie

De wijkagent is de schakel tussen de wijk/ het dorp enerzijds en het politieteam anderzijds. Daarnaast voert de wijkagent het reguliere politiewerk uit. Met de komst van de tweede wijkagent worden door het “kennen (van de wijkagent) en gekend worden” de lijnen tussen onze inwoners en de politie korter. Tweewekelijks vindt er een afstemmingsoverleg plaats tussen de teamchef, de burgemeester en de afdeling Openbare Orde en Veiligheid om de high lights uit de politierapporten te bespreken en daar waar nodig verder actiepunten uit te zetten.

Programma Verkeer en openbare ruimte

Actuele ontwikkelingen/projecten

Aanleg fietspaden waterschapswegen

In het najaar van 2017 starten we met de aanleg van een vrijliggend fietspad aan de Korenweg tussen Lewedorp en Nieuwdorp. Naar verwachting worden de werkzaamheden in het voorjaar van 2018 afgerond.

Kruispunt Drieweg / Schoorkenszandweg

In samenwerking met de provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties waaronder de BZZB, Natuurmonumenten, de ZMF, CUMELA, ZLTO, de fietsersbond en de dorpsraad Kwadendamme hebben wij in 2015 een gebiedsvisie en een verkeersplan opgesteld voor het kruispunt Drieweg/ Schoorkenszandweg, de Zwaaksedijk, het Langeweegje en omliggend gebied. In verband met de waterschapsverkiezingen en verkiezingen voor Provinciale Staten heeft het project enige tijd stil gelegen. In het najaar van 2016 is het project doorgestart en zijn de verschillende verkeersmaatregelen verder uitgewerkt. In 2017 zijn de verkeersmaatregelen met de portefeuillehouders van Borsele, Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland besproken. Nadat besluitvorming heeft plaatsgevonden zetten wij in op het informeren van belanghebbenden en belangstellenden. Wij verwachten in 2018 te starten met de eerste actiepunten uit het verkeersplan.

Heinkenszandseweg/Nassauweg

In verband met de nieuwe aansluiting van de Heinkenszandseweg op de Sloeweg en de voorgenomen aanpassingen op het bedrijventerrein van aannemingsbedrijf Hoondert werken wij in samenwerking met Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland aan een verkeersplan waarin concrete verkeersmaatregelen worden uitgewerkt voor een veilige afwikkeling van het verkeer ter hoogte van het kruispunt Nassauweg-Heinkenszandseweg. Daarnaast wordt er uitgezien naar een passende maatregel om eventueel sluipverkeer door de Nassauweg zoveel als mogelijk te voorkomen. Naar verwachting wordt komende planperiode invulling gegeven aan deze maatregelen.

Uitvoering prioriteiten GVVP 2015-2018

De beoogde herinrichting/ aanpassing van de wegen vindt in principe plaats via 'werk-maken-met-werk'. Deze werkzaamheden nemen wij in de meerjarenplanning op en worden gevoed uit de voorzieningen. Los daarvan zijn er in het GVVP zes knelpunten benoemd die wij met prioriteit aanpakken. Inmiddels zijn de herinrichtingen van het kruispunt Kaaiweg/Monsterweg, het wegdeel Monsterweg en Clara's pad gerealiseerd. Daarnaast hebben wij een verbod voor doorgaand vrachtverkeer ingesteld in de Hoofdstraat in Ovezande.

De in het GVVP genoemde resterende prioriteiten zijn iets in tijd opgeschort. In de tussentijd hebben wij in verband met technische- en verkeersveiligheidsaspecten aanvullende prioriteiten gedefinieerd. De genoemde prioriteiten worden hieronder kort opgesomd en worden de komende jaren via aparte investeringsvoorstellen aan u voorgelegd.

1. Heinkenszand - Dorpsstraat: herinrichting van de straat, incl. kruispunt met Kerklaan/ Warande.
2. 's-Gravenpolder – Provincialeweg: aanpassen inrichting conform basiskenmerken erftoegangsweg.
3. Heinkenszand – Eendvogelstraat: aanpassen inrichting conform basiskenmerken erftoegangsweg.
4. Ovezande - Hoofdstraat: aanpassen inrichting conform basiskenmerken erftoegangsweg.
5. 's-Heerenhoek - Molendijk: aanpassen inrichting conform basiskenmerken erftoegangsweg.

Groenstructuurplan

Op 6 april 2017 is het basisdocument Groenstructuurplan door de gemeenteraad vastgesteld. De komende periode ontwikkelen wij in samenwerking met de inwoners, de buitendienst en andere actoren separate dorpsplannen als onderdeel van het Groenstructuurplan. Daarnaast stellen wij in samenwerking met de dorpsraden van Borssele, Nieuwdorp, 's-Heerenhoek en Lewedorp beheersplannen op voor de dorpsbossen.

Openbare verlichting

Wij werken samen met de Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Zeeland Seaports en de 12 andere Zeeuwse gemeenten aan het beheer en het onderhoud van de openbare verlichting (OV-samenwerking). Vanwege de aflopende contracten met beheer- en onderhoudspartijen is het onderhoud en beheer van de openbare verlichting in 2016 opnieuw aanbesteed. Uniek in deze aanbesteding is dat wij hierin een samenwerking zijn aangegaan met Enduris (voormalig Delta Netwerkbedrijf) met als doel zowel de werkzaamheden aan het netwerk (ondergronds) als aan de masten en armaturen (bovengronds) efficiënter uit te kunnen voeren. Samen met het in 2016 opgerichte OV-team en de aannemer werken wij de komende periode aan een constructieve samenwerking op het gebied van openbare verlichting.

Milieuvriendelijke onkruidbestrijding

Met ingang van 2016 is het gebruik van bestrijdingsmiddelen op verhardingen niet meer toegestaan. Voor de overige terreinen zoals sport- en recreatieterreinen gaat het verbod in op 1 november 2017. Voor sportvelden is een greendeal afgesproken vanaf 2020. Wij zijn in 2016 gestart met mechanische en thermische onkruidbestrijding op verharding. Ook geven wij uitvoering aan een intensiever veegbeleid. Wij leggen u op korte termijn een evaluatie van de nieuwe methodiek onkruidbestrijding voor.

Onderhoud wegen

De gemeentelijke wegen worden jaarlijks middels visuele inspecties van onze wegbeheerders gewaardeerd op kwaliteit op basis van verschillende criteria waaronder:

- wortelopdruk/ struikelgevaar;
- ongelijk liggende trottoirs;
- begaanbaarheid;
- plasvorming;
- technische kwaliteit (asfalt/ klinkers en fundering);
- vlakheid, scheurvorming e.d.

De afgelopen jaren hebben onze wegen de volgende waardering gekregen: ·2012: 83% voldoet aan kwaliteitsniveau 6 of hoger

2013: 81% voldoet aan kwaliteitsniveau 6 of hoger

2014: 80% voldoet aan kwaliteitsniveau 6 of hoger

2015: 75% voldoet aan kwaliteitsniveau 6 of hoger

2016: 75% voldoet aan kwaliteitsniveau 6 of hoger

Op basis van een onderbouwende memo en een presentatie van Grontmij (SWECO) heeft uw raad in 2016 ingestemd met een extra structurele voeding van de voorziening wegen met € 40.000 in 2016 oplopend tot € 160.000 in 2019. Hierdoor komt de uiteindelijke voeding van de voorziening wegen in 2020 op € 1.014.000. Verwachting is dat hiermee 80% van de wegen kan voldoen aan kwaliteitsniveau 6 of hoger. In het najaar van 2017 implementeren wij het nieuwe beheerssysteem OBSURV. Dit systeem sluit aan op de landelijk geaccepteerde CROW methodiek (kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid). Op basis van dit systeem kunnen wij vervolgens met uw raad het gewenste differentiatieniveau en kwaliteitsniveau per type verharding nog specifiek bepalen.

Programma Lokale economie

Actuele ontwikkelingen/projecten

Verzelfstandiging Zeeland Seaports (ZSP)

Na de verzelfstandiging per 1 januari 2011 is in 2014 een aandeelhoudersstrategie vastgesteld en in 2016 een nieuw Strategisch masterplan. Vervolgens hebben de participanten een marktconsultatie laten verrichten naar zelfstandige financiering van ZSP. Deze wees uit dat er géén wijzigingen in de looptijd en de hoogte van de garantie nodig was. Eind 2016 is een aanzet gegeven voor onderzoek naar een fusie tussen ZSP en Havenbedrijf Gent. Wij verwachten in 2017 de uitkomsten van de fusieonderzoeken te kennen, Deze zullen in de tweede helft van 2017 aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Bij een positief resultaat kan dit leiden tot een fusie per 1 januari 2018. Onderdeel van de onderzoeken is hoe dan onze positie als aandeelhouder wordt.

Delta NV / PZEM.

Als gevolg van de splitsingswet en door de ontwikkelingen op de energieproductie- en energiehandelsmarkt maakt Delta NV moeilijke tijden door. Wij trachten mede door onze vertegenwoordiger in de aandeelhouderscommissie zodanige sturing aan het splitsingsproces te geven dat de goed presterende delen en de daarmee verbonden werkgelegenheid zoveel mogelijk behouden blijven. Inmiddels is duidelijk dat wij de komende jaren niet op dividend kunnen rekenen. Voor 2018 en de volgende jaren zijn géén dividendinkomsten meer geraamd. In 2017 kan de verkoop van Retail en het netwerkbedrijf worden afgerond, dit tezamen met een statutenwijziging die meer invloed geeft aan de aandeelhouder. We spreken nu weer over PZEM. Voor de jaren die voor ons liggen zullen vooral de energieprijzen van belang zijn. Met de ontvangst van de verkoopopbrengsten van genoemde verkopen moet een periode met lage prijzen overbrugd kunnen worden. Mede in het kader van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen willen wij als aandeelhouder toezien op behoud van werkgelegenheid, inzet op energietransitie en energievoorziening. De stichting krijgt daarvoor budget.

Regionale samenwerking Economie / Strategische Agenda De Bevelanden

In 2017 wordt gestart met de uitvoering van de (extra) acties die uit de Economische agenda voor de Bevelanden voortvloeien. Deze worden in 2017 vooral aangestuurd door bestaande kwartiermakers van Goes en Reimerswaal. In 2018 zal voor de Bevelanden een regionale coördinator (of twee deeltijders) de aansturing van de actiepunten uit de Strategische Agenda op zich nemen. De kosten van de formatie en uitvoering bedragen voor Borsele € 30.000 structureel. Hierin is reeds voorzien. In de praktijk zal blijken of we met de beschikbare menskracht en middelen voldoende invulling kunnen geven aan de hoge ambities.

Ontwikkelruimte voor bestaande bedrijventerreinen

Wij zullen ruimte blijven geven aan uitbreiding van bestaande bedrijventerreinen in Borsele. Hiervoor hebben we de medewerking nodig van de omliggende gemeenten. Wij verwachten dat het bedrijventerreinenprogramma De Bevelanden in de loop van 2017 kan worden vastgesteld en goedgekeurd. Daarin is voor Borsele een bescheiden uitbreidingsmogelijkheid voor enkele bedrijven, die onder de noemer van het programma

vallen, voorzien. Indien er de eerstkomende jaren veel bedrijfsterrein in de regio wordt uitgegeven kan er weer ruimte ontstaan voor uitbreidingen die onder deze noemer vallen.

Vitaliteit bestaande bedrijventerreinen

In 2016 is gestart met de uitvoering van het project “revitalisering Noordland”. De uitvoering is gaande en zal in 2018 zijn afgerond.

Benutting Sloegebied/ Facilitypark Sloepoort

Duurzaam ruimtegebruik is één van de uitgangspunten voor de invulling van gronden in de omgeving van de kaden. Het gebruik van de gronden binnen de grenzen van het Sloegebied moet verder worden geoptimaliseerd. Activiteiten die ondersteunend zijn aan bedrijvigheid binnen het Sloegebied, maar niet watergebonden zijn, moeten bij voorkeur niet in het Sloegebied zelf worden gehuisvest. In het kader van het nieuwe Strategisch Masterplan van Zeeland Seaports (ZSP) zetten ZSP en wij hierop in.

Facilitypark Sloepoort kan dienen als opvang voor bedrijven die ondersteunend zijn aan bedrijven in het Sloegebied. Daarnaast heeft Sloepoort een goede ligging voor logistieke diensten en niet alleen in relatie tot het Sloegebied. Het initiatief voor het aantonen van nut en noodzaak ligt bij ZSP. Wij verwachten de rapportage over nut en noodzaak in de loop van 2017. Bij een positief resultaat kan de planologische procedure dan in 2018 zijn beslag krijgen.

Detailhandel en uitoefening beroepen/ activiteiten aan huis

Als gevolg van de aanhoudende stormachtige ontwikkeling in deze branches (opkomst van webwinkels en toename aantal zzp-ers) verlenen wij bij wijze van maatwerkoplossingen medewerking aan initiatieven die toegevoegde waarde hebben. Dit kan er in de loop van de tijd toe leiden dat beleidsdocumenten op die punten moeten worden aangepast.

Startende ondernemers

Ook na het wegvallen van een deel van de ondersteunende taken van de Kamer van Koophandel blijven wij deelnemen aan startersdagen. In het kader van de regionale economische samenwerking geven wij deze categorie ondernemers extra aandacht. Om ondernemers te helpen voordat het mis dreigt te gaan, willen we het instrumentarium van ‘155 Help een bedrijf’ in blijven zetten. Hier kunnen ondernemers gratis terecht met een hulpvraag met betrekking tot (de financiën van) hun bedrijf.

Land- en tuinbouw

De agrarische sector is van groot belang voor Borsele. Wij hebben een belangrijke positie in o.a. de fruitteelt (m.n. peren), zwarte bessen en uien. Als gevolg van groot aanbod in het buitenland en de daarmee verband houdende concurrentie loopt het areaal zwarte bessen echter terug. Daar waar mogelijk geven wij ondersteuning aan de economische potenties van de land- en tuinbouw onder andere door een toegesneden beleid wat betreft anti-hagelgeneratoren en het zoeken van aansluiting bij het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB).

Bouwgrondexploitatie

De aantrekkelijke bouw zet zich ook door in de gemeente Borsele, met name in Heinkenszand, 's Gravenpolder, 's Heer Abtskerke en Borssele. Wij verwachten dat de stijgende lijn in het aantal grondverkopen en uitgifte in erfpacht zich de komende jaren voort zal zetten. Wij zullen in de

zomer van 2017 komen met een evaluatie van erfpacht. Wij geven steeds meer aandacht aan de inwoners van Borsele en omstreken in hun zoektocht naar de aanwezigheid van bouwgrond. Dit doen we onder andere door het organiseren en het bezoeken van beurzen, het organiseren van een eigen woningmarkt, waarbij ook aandacht wordt gegeven aan duurzaamheid en zorg. Wij maken daarbij ook gebruik van de social media om alle doelgroepen te bereiken. In 2017 deden we voor de eerste keer een voorlopige aangifte voor de vennootschapsbelasting, ofschoon de discussie over de berekeningswijze nog steeds onderwerp van discussie met de fiscus is. Winsten en verliezen kunnen binnen de totaalexplotatie verevend worden. Per saldo moeten we afrekenen over een (voorlopige) winst.

Eigendommen

Wij blijven alert op het strategisch inzetten van pachtvrije landbouwgronden, zodat er een zo groot mogelijk maatschappelijk rendement verkregen wordt, inclusief structuurverbetering voor de landbouw. Wij maken daarbij graag gebruik van de facilitaire diensten van het Kavelruilbureau Zeeland. Dat betekent dat we vrij van pacht komende gronden niet direct op de markt brengen. Deze aanpak levert het meeste resultaat op voor de overheden en agrarische bedrijven. Bij de verkoop van voor de algemene dienst overbodige gebouwen, zoals buiten gebruik gestelde schoolgebouwen, zoeken wij naar een passende herbestemming.

Toeristische recreatie

Als uitwerking van het collegeprogramma zijn we in 2015 gestart, samen met de ondernemers, met de productie van een toeristisch actieplan. Het actieplan heeft een looptijd van 4 jaar. Het plan sluit aan op de regionale initiatieven vanuit Eén de Bevelanden Recreatie. Voor 2018 gaan we onder andere de implementatie van de marketingstrategie 'Landschapspark Borsele' uitrollen. Door middel van een structurele bijdrage vanuit alle Bevelandse gemeenten aan Eén de Bevelanden Recreatie promoten we vanuit alle gemeenten samen onze regio. De gezamenlijke ZeelandPas, het promotieplan en de Zomerbus in onze regio dragen hier aan bij. Bij de ondernemers rondom Stelleplas leeft de wens om de gebruiksmogelijkheden rondom de waterpartij te verbeteren. Daartoe trekken de gemeente en de ondernemers samen op. U heeft eerder middelen vrij gemaakt om het wandelpad op te knappen. Dit pad heeft een recreatieve functie voor zowel de inwoners van Heinkenszand als de gasten op de nabijgelegen recreatieaccommodaties. In 2018 zal het pad in gebruik genomen worden.

VVV Zeeland

De VVV Zeeland werkt aan haar nieuwe organisatie en zet producten op voor ondernemers en gemeenten. Verder vinden de VVV Zeeland, het Kenniscentrum Kusttoerisme en Economische Impuls Zeeland elkaar in de samenwerking via de Toeristische Alliantie. Het gaat dan om het genereren van cijfers, aanpak van projecten, de promotie en de afstemming van een en ander op elkaar. We willen de banden met de VVV in de nieuwe opzet aanhalen en borgen in het belang van de promotie van onze gemeente.

Programma Leefbaarheid, Onderwijs, Cultuur en Sport

Actuele ontwikkelingen/projecten

Passend Onderwijs

Binnen het passend onderwijs hebben we een aantal onderwerpen die het gemeentelijk beleid raken. Over deze onderwerpen maken wij afspraken in de Regionale Educatieve Agenda (REA). We zijn bezig om de werkwijze van de REA te herzien. We willen gaan werken met een agendacommissie op basis van een aantal vastgestelde thema's en een bestuurlijke REA. De thema's zijn: aanpak 12- en 12+, leerlingenvervoer, thuiszitters, VSV maatregelen(=vroegtijdig schoolverlaters), aansluiting/arrangementen zorg-onderwijs, onderwijshuisvesting en ondersteuningsplannen en jeugdhulpplannen.

Afnemende leerlingenaantallen

In onze regio hebben de schoolbesturen een regionale procesbegeleider aangesteld om te komen tot een regionaal spreidings- en bereikbaarheidsplan. Zij betalen deze procesbegeleider uit een subsidie van het ministerie van OCW. Wij hebben verzocht om bij het traject betrokken te worden. In 2016 heeft de regionale procesbegeleider een bijeenkomst georganiseerd voor onze gemeente. Dit heeft geresulteerd in een aantal zeer globale uitgangspunten. Tot op heden heeft dit verder geen vervolg gehad. De regie ligt bij de schoolbesturen. Wij zijn te allen tijde bereid om daar waar nodig een inhoudelijke bijdrage te leveren en mee te denken over aanpak van deze nijpende problematiek die de komende jaren alleen maar toe zal nemen.

Schoolbegeleiding

Ons contract met de schoolbegeleidingsdiensten loopt tot en met 2017. In de Oosterschelderegio zijn we bezig om te onderzoeken of we tot eenzelfde systematiek van subsidiëring schoolbegeleiding kunnen komen, waarbij we streven naar een beleidsrijkere inzet van de gemeentelijke middelen. In de loop van dit jaar zullen we daar verder mee gaan. Niet alle convenanten van de betrokken gemeenten lopen echter in 2017 af. Omdat de gemeenten de bestaande convenanten niet willen doorbreken, zetten we in op een eventuele nieuwe subsidiesystematiek met ingang van 2019. In verband hiermee willen wij de Borselse convenanten verlengen tot en met 2018.

Onderwijshuisvesting

De onderhoudsservice overeenkomsten met de vier schoolbesturen zijn verlengd tot en met 2020. Zij betalen hiervoor een bedrag van € 1.000 excl. btw per school per jaar. In 2020 wordt opnieuw geëvalueerd.

Leerlingenvervoer

Voor de komende schooljaren gaan we een overeenkomst aan met Taxi Centrale Renesse voor het aangepaste vervoer: het van gemeentewege georganiseerde vervoer per taxibusjes. We zijn tot deze nieuwe vervoerder gekomen als uitvloeisel van een Europese aanbesteding in de Oosterschelderegio. We gaan daarbij ook gebruik maken van de Gemeentelijke Vervoer Centrale (GVC) Zeeland. Deze organisatie verzorgt de planning van het vervoer voor steeds meer Zeeuwse gemeenten. We verwachten een toename van de lasten van

ongeveer 7%. Hiermee hebben we rekening gehouden in de begroting van het sociaal domein omdat het zowel om leerlingenvervoer als vervoer in het kader van de jeugdzorg gaat. We zien recentelijk een toename van leerlingen met een meervoudige handicap waarvoor (tijdelijk) individueel vervoer wordt geïndiceerd. We ondersteunen en stimuleren leerlingen uit het speciaal onderwijs op een positieve manier om met het openbaar vervoer en/of fiets naar school te gaan reizen. Hierbij zetten we maatwerk en combinaties van vervoersvormen in om de zelfredzaamheid van de leerling - daar waar mogelijk - te vergroten. In samenwerking met OV-ambassadeurs, de school, Connexxion en met de betrokkenheid van de ouders trachten we de uitstroom naar het openbaar vervoer en/of de fiets te bewerkstelligen.

Cultuur beleid

In de raadsvergadering van 6 april 2017 is de nieuwe cultuurnota voor de planperiode 2017-2019 vastgesteld. Hiervoor heeft u eenmalig € 160.000 en structureel € 1.500 beschikbaar gesteld. De huidige cultuurnota loopt tot en met 2020. Samen met partijen uit het culturele vakgebied zullen we de diverse actiepunten tot uitvoering brengen.

Zeeuwse muziekschool.

Het toekomstscenario dat uit het onderzoek van Berenschot naar voren is gekomen vraagt om gefaseerde uitwerking. Gezien de complexiteit en de veelheid aan actiepunten zal dit meerdere jaren in beslag nemen. Per stap maakt het bestuur een planning waarbij onder meer de financiële haalbaarheid van keuzes inzichtelijk wordt gemaakt.

Bibliotheekwerk.

De bibliotheek Oosterschelde gaat de aanbevelingen van het rapport ACTA verder uitwerken. De bibliotheek werkt aan het omzetten van de reguliere begroting naar een dienstenbegroting. Doel hiervan is meer transparantie ten aanzien van de kosten per beleidslijn te geven. Om de bibliotheek enige zekerheid omtrent haar financiële positie op de langere termijn te garanderen wordt voor de periode tot en met 2020 jaarlijks rekening gehouden met een verhoging van minimaal + 0,7% en het niet toepassen van de VZG-norm in het geval deze lager is dan 0,7%.

Media.

Wij zijn in afwachting van een aanvraag van Radio de Bevelanden om als regionale omroep door de gemeenten Goes, Reimerswaal en Borsele te worden erkend.

Samenwerking sportverenigingen

Steeds meer sportverenigingen in de gemeente gaan met elkaar samenwerken. Dat varieert van gezamenlijk een team aan de competitie laten deelnemen tot zelfs een volledige fusie. De verwachting is dat de komende jaren nog meer sportverenigingen – al dan niet noodgedwongen – gaan samenwerken. Daarnaast gaan sportverenigingen ook meer samenwerken met andere organisaties, zoals kinderopvang, onderwijs, zorginstellingen, etc. We juichen samenwerking toe en stimuleren dit ook, maar zullen dit niet opleggen.

Speeltuinbeleid

In 2015 is zowel een inhoudelijke als ook een financiële evaluatie opgesteld van de nota Spelenderwijs. De nota heeft een looptijd tot 2023. Uit de tussentijdse evaluatie is gebleken dat er structureel extra middelen nodig zijn om de huidige kwaliteit en veiligheid van de speelruimte te

kunnen waarborgen. We hebben daarop € 23.000 extra beschikbaar gesteld voor de speeltuinverenigingen. Voorwaarde was wel dat de speeltuinverenigingen zelf ook meer initiatieven ontplooiën om extra middelen te genereren. Dit onderwerp staat inmiddels standaard op de agenda van het speeltuinoverleg; het overleg dat twee keer per jaar plaatsvindt met alle speeltuinverenigingen. Hieruit blijkt dat veel speeltuinverenigingen inspanningen leveren om extra inkomsten te genereren.

Nota sport en bewegen 2015-2018

In september 2015 heeft de gemeenteraad de nota Samenspel vastgesteld. In deze nota staat het beleid op het gebied van sport en bewegen voor de periode 2016 t/m 2019 verwoord. Jaarlijks stellen we een uitvoeringsnota vast om zodoende de vaart in de uitvoering te houden. Diverse acties zijn inmiddels al geheel of gedeeltelijk uitgevoerd. Voor 2018 en 2019 zetten we in op een gezonde en actieve leefstijl van onze inwoners.

Sportaccommodaties

Door verschillende ontwikkelingen, waaronder samenwerking/fusie en overstap van zondag- naar zaterdagvoetbal, wordt de druk op de voetbalvelden hoger. We verwachten dat de capaciteit van verschillende velden de komende jaren uitgebreid moet worden om alle trainingen en wedstrijden te laten plaatsvinden. Wij zullen samen met de betreffende verenigingen op zoek gaan naar passende oplossingen.

Combinatiefuncties / buurtsportcoaches

Met de komst van de leefstijlcoaches en de verenigingsondersteuner sport, hebben we het vereiste aantal van 5,1 fte gerealiseerd. Er is inmiddels een uitgebreid netwerk opgebouwd met zowel de eerstelijnszorg als de sportaanbieders. Hierdoor ontstaan steeds meer samenwerkingsverbanden op het gebied van projecten en activiteiten. Er staan tal van sportieve activiteiten en evenementen op de rol voor verschillende doelgroepen. Tevens is een passend aanbod van cursussen en themabijeenkomsten gepland.

De Vitale Revolutie

De GGD Zeeland wil, samen met de overheid, het onderwijs, de ondernemers, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Zeeland een beweging op gang krijgen. Doel van deze beweging is om gezonde, vitale Zeeuwen te krijgen en te houden, waarbij de gezonde keuze de gemakkelijke keuze wordt. Wij staan achter dit initiatief en willen dit graag ondersteunen. We gaan een plan van aanpak opstellen. De inhoudelijke en financiële implicaties voor de toekomst zullen we zichtbaar maken.

Dorpshuizen

Het dorpshuis in Nieuwdorp is toe aan een opknappbeurt. De mogelijkheden worden onderzocht binnen het masterplan Nieuwdorp.

Zie tekst bij onderwijshuisvesting onder het hoofdstuk nieuwe wensen/risico's.

Voor het dorpshuis 's-Gravenpolder staat een renovatie van de grote zaal gepland.

Het dorpshuis in Ellewoutsdijk wil de keuken graag actualiseren. We willen hier aan meewerken en we onderzoeken de mogelijkheden. Aan de hand van het onderzoek kunnen we bepalen wat de bouwkundige en financiële impact is.

Programma Werk en inkomen

Actuele ontwikkelingen/projecten

Participatiewet/arbeidsvoorziening

Doordat we al jaren met zeer beperkte middelen de re-integratietaak uit moeten voeren, zetten we de komende periode vooral in op de basisvoorzieningen¹ van re-integratie en op individuele maatwerkvoorzieningen. Deze basisvoorzieningen combineren we zoveel als mogelijk met als doel: het beter benutten van de aanwezige mogelijkheden en het besparen van kosten. Dat is een gezamenlijk proces van GR De Bevelanden, WIZ en de Betho.

Het aantal uitkeringsgerechtigden in Borsele lag op 1 januari 2017 boven onze norm. De werkwijze met workshops tussen melding en uitkeringsintake levert een belangrijke bijdrage aan de inzet in 2018 en volgende jaren, om mensen uit te laten stromen naar werk en daarnaast zo veel mogelijk de aanvragers van bijstand toe te leiden naar voorliggende voorzieningen (poortwachterfunctie).

Toename verantwoordelijkheden

De gemeenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheden toebedeeld vanuit de rijksoverheid. Dit heeft als voordeel dat we mogelijkheden hebben om zaken integraal te bekijken binnen het sociaal domein. Bij complexe en meervoudige problematiek kunnen we betere oplossingen bieden. Dit vraagt blijvend inzet van WIZ en gemeente, als het gaat om het verwerven van een eigen inkomen, het oplossen van schuldenproblematiek, het bestrijden van armoede en meer in algemene zin het verbeteren van de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie.

Huisvesting statushouders

De taakstelling voor huisvesting van statushouders nam de afgelopen jaren fors toe. De taakstelling gaat naar verwachting in 2018 behoorlijk omlaag. Aandachtspunt is dat het aandeel alleenstaanden toeneemt en ook de procedure voor gezinsherenigingen verloopt moeizamer. Dat maakt de taak van huisvesting arbeidsintensiever.

Armoedebeleid

GR de Bevelanden WIZ onderzoekt in nauw overleg met de gemeenten en andere stakeholders input voor het nieuwe armoedebeleid. Nadrukkelijk leggen we de verbinding met het sociaal domein en het voorkomen van armoede, onder meer door in te zetten op het voorkomen van schulden. In 2018 zetten we in op het verbinden van de verschillende onderdelen van het sociaal domein. Dat krijgt vorm door een verdergaande samenwerking tussen partijen (VrijwilligersHuis, WIZ, Vluchtelingenwerk, RenB-wonen, maatschappelijk werk, etc.).

Minimabeleid

Het minimabeleid is een onderdeel van het armoedebeleid en draagt bij aan de bestrijding van armoede door de voorzieningen waar men een beroep op kan doen bij onvoldoende eigen middelen. Daarbij stellen we de volgende visie centraal: De klant stimuleren tot het nemen van de eigen verantwoordelijkheid en de eigen mogelijkheden optimaal benutten. WIZ ondersteunt waar dat nodig is.

Schulddienstverlening

Schuldenproblematiek is een van de aspecten die direct raakt aan armoedebeleid. Het hebben van problematische schulden staat re-integratie in arbeid vaak in de weg. Het zo snel mogelijke herwinnen van de financiële zelfstandigheid staat voorop. We stimuleren de eigen verantwoordelijkheid bij het vinden van een oplossing voor de schulden. GR de Bevelanden WIZ ontwikkelt eigentijds beleid om op termijn de dienstverlening voor alle vijf de gemeenten volledig in eigen beheer uit te voeren. We gaan nog meer aandacht besteden aan het verbinden van de ondersteuning met de Wmo, jeugdhulp en participatie.

Inkomensvoorziening

We verwachten de komende jaren een lichte toename van het bijstandsvolume. De instroom van statushouders in de bijstand is een belangrijke verklaring voor deze stijging. Deze groep komt moeilijk aan het werk en is langer aangewezen op bijstand. Het is onzeker of we voldoende compensatie krijgen in het inkomensdeel voor de komende jaren (budget voor de uitkeringen). Tot op heden is het werkdeel (budget voor re-integratie) ontoereikend om deze “arbeidsintensieve groep” adequaat te bedienen.

De uitstroom van de huidige groep in de bijstand is en blijft een lastige opgave vanwege het grote aandeel van “arbeidsintensieve groepen” (zoals statushouders en jonggehandicapten met arbeidsvermogen).

Programma Zorg

Actuele ontwikkelingen/projecten

Straathoekwerk

De straathoekwerker werkt structureel samen met de jeugd- en jongerenwerker en wordt vooral ingezet in de dorpen waar jeugdnetwerken zijn. De overige contacten met en over jongeren vallen onder de verantwoordelijkheid van onze eigen jeugd- en jongerenwerker, met als doel de sociale alertheid maar ook de signalerende functie in een dorp te stimuleren om uiteindelijk te komen tot gezamenlijk verantwoord gedrag in een dorp. Eind 2018 loopt de pilot voor de jeugd- en jongerenwerker af en evalueren we de inzet van de jeugd- en jongerenwerker voor de verdere periode.

Zorg voor jeugd/Centrum jeugd en Gezin

Het CJG is geïntegreerd binnen de lokale zorgstructuur Dorpteam Borsele. Het budget CJG is geïntegreerd binnen het budget Sociaal Domein en vormt ook onderdeel van de begroting en de rapportages Sociaal Domein.

In 2017 verwachten wij dat het Handelingskader en Convenant voor de Zeeuwse Leertuin Privacy alsnog wordt opgeleverd. Daarmee borgen gemeenten en zorgaanbieders voor de toekomst op eenduidige wijze de zorgvuldige omgang met privacy gevoelige gegevens. Wij hopen dat de uitgangspunten, die wij eerder beschreven hebben in onze notitie Doorontwikkeling Lokale zorgstructuur 2016, ook in de komende periode blijven bestaan. De betrokken partijen ervaren de huidige werkafspraken (dat de procescoördinatoren de processen in de jeugdhulp bewaken en de professionals verantwoordelijk zijn voor de inhoudelijke regie in de casussen) als positief. De komende periode houden we deze koers vast.

De Inkooporganisatie Jeugdhulp Zeeland heeft voor de periode 2017/2019 meerjarige contracten afgesloten met de zorgaanbieders. Naar verwachting gaat de (wettelijke) verplichting om (Europees) aan te besteden voor de inkoop van jeugdhulp in de komende jaren vervallen en kan de inkoop na 2019 zonder de verplichting voor aanbesteden georganiseerd worden. De toegang tot de jeugdhulp hebben we geregeld binnen de zorgstructuur Dorpteam Borsele. De kosten voor het extra werk, wat de GGD Jeugdgezondheidszorg en Stichting Maatschappelijk Werk Oosterschelderegio doen, worden betaald uit de exploitatiebegroting Sociaal Domein.

Vanaf 2016 is de solidariteit voor de jeugdhulp in Zeeland losgelaten. Fluctuaties in het budget van het Sociaal Domein vangen we op vanuit de Egalisatiereserve sociaal domein. Eind 2018 verwachten we aan de hand van Borselse financiële ervaringsgegevens, daadwerkelijk meer duidelijkheid te hebben over een consistent patroon in de uitgaven. 2015 t/m 2017 waren overgangsjaren.

De komende periode blijven we inzetten op de thema's opvoedondersteuning, preventie en problematische echtscheidingen. Problematische scheidingen van ouders/opvoeders veroorzaken nog steeds een significante bijdrage aan de jongeren die in de jeugdhulp belanden. De pilot Opvoedcoaches wordt eind 2018 geëvalueerd, waarna we onderzoeken of we hier mee verder gaan.

Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

In 2016 hebben we het beleid voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen vastgesteld. Wij moeten meer eigen financiële middelen inzetten vanuit het budget Begeleiding voor de dagbesteding Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. In 2020 worden de middelen Beschermd Wonen overgeheveld naar de gemeenten. De toegang voor Beschermd Wonen is door ons aan Vlissingen gemandateerd en door Vlissingen aan de organisaties zelf door gemandateerd. De financiën voor deze voorziening staan onder druk. We werken aan een visie voor uitvoering, toegang en bekostiging van Beschermd Wonen met de 13 Zeeuwse gemeenten richting 2020. Ons doel blijft om dakloosheid zoveel mogelijk te beperken met passende preventieve maatregelen.

Veilig Thuis

De samenwerking Veilig Thuis en de lokale zorgstructuur blijft zich ook de komende periode verder ontwikkelen. Uitgangspunt is ‘geen wachtlijsten’.

Het gebruik van de Verwijsindex Regio Zeeland (VIRZ) als signaleringsinstrument voor Zorg en Veiligheid zal naar onze verwachting in 2018 voor 0-100 verbreed worden. Hiermee zal een deel van de privacy-problemen bij casussen mogelijk verdwijnen. Het communicatietraject VIRZ wat in 2017 start zal verdere uitwerking in de komende periode krijgen. Vooral de culturomslag bij professionals bij het gebruik van de VIRZ zal meerjarig zijn. De procescoördinatoren Sociaal Domein geven wij hier een belangrijke rol in.

GGD Zeeland

De GGD Zeeland ontwikkelt zich op dit moment steeds verder. De samenwerking met de GGD teams en onze lokale zorgstructuur geven we gezamenlijk vorm en inhoud. Vooral de positionering van de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) als coördinator in de zorg heeft onze aandacht, evenals de benodigde transformatie binnen de JGZ. De samenwerking met het onderwijs, de huisartsen en de jeugdartsen is voor ons belangrijk.

Wij verwachten dat in 2018 de tekst van de GR GGD aangepast moet worden omdat deze nu niet aan de Wet Gemeenschappelijke regelingen voldoet. Dit proces loopt samen met dat van de Zeeuwse samenwerking Sociaal Domein.

Begeleiding en dagbesteding

De centrumgemeente Vlissingen krijgt, als gevolg van de landelijke herverdelingsoperatie in het macrobudget, minder toebedeeld voor de begeleiding van cliënten vanuit de opvang. Dit heeft structurele gevolgen voor de dagbestedings- en begeleidingsactiviteiten die Emergis en het Leger des Heils nu uitvoeren met middelen van de centrumgemeente.

Door de omvang van deze korting komt de voortzetting van deze begeleiding in gevaar, indien passende maatregelen uitblijven. Om de continuïteit te borgen is het noodzakelijk op herstel gerichte specialistische begeleiding over te brengen naar de lokale gemeenten.

De financiële ondersteuning van de sociaal-culturele activiteiten in de woon/zorgcomplexen vanuit het Fonds Zorg en Welzijn staat onder druk. Door een toenemend beroep dat gedaan is op het Fonds, is de voeding op lange termijn niet meer in balans met de uitgaven. We zoeken een oplossing voor deze problematiek, waarbij we middelen voor Wmo -begeleiding overwegen hiervoor te benutten.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) maatwerkvoorzieningen

We geven uitvoering aan de Wmo volgens de regionale kadernota Sociaal domein. In 2017 werken we aan herijking van het eigen bijdrage-beleid. Dit kan gevolgen hebben voor het budget. Tevens is er een wetsvoorstel voor de uitvoering van huishoudelijke hulp volgens de Alphahulp-constructie ('dienstverlening aan huis'). Kern van het voorstel is dat de inzet van een alphahulp alleen nog via een PGB mogelijk is. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop we nu uitvoering geven aan hulp bij het huishouden. De financiële consequenties hiervan kunnen we momenteel nog niet overzien. In 2017 gaan we verder met de resultaatvolgende budgetten met als doel dat de cliënt zoveel mogelijk zelf de regie kan behouden.

Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio (SWVO)

Het bestuur van het SWVO heeft vooruitgang geboekt in de regionale discussie over het optimaliseren van de samenwerking in het sociaal domein en de positie van het samenwerkingsverband hierin. Een verdergaande verbetering van integrale hulpverlening aan burgers staat daarbij centraal. Het bestuur heeft een plan Toekomst Samenwerking sociaal domein voor deze doorontwikkeling opgesteld. Bij die doorontwikkeling wordt rekening gehouden met het provinciaal lopend proces waarin wordt gewerkt aan Zeeuwse samenwerking op onderdelen van het sociaal domein. Ook dit heeft gevolgen voor de uitvoering van taken in de Oosterschelderegio en de rol van de organisaties die hierin actief zijn. Het is vooralsnog niet aan te geven wat deze intensivering op de samenwerking betekent voor de begroting 2018 en verder. De begroting van het SWVO is dan ook beleidsarm opgesteld, ervan uitgaande dat de taken van het Samenwerkingsverband niet wijzigen. De genoemde speerpunten zullen moeten worden uitgewerkt en de eventuele financiële consequenties zullen dan via een begrotingswijziging aan u worden voorgelegd.

Vrijwilligers- en mantelzorgondersteuning

Ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers is door de gedecentraliseerde taken nog belangrijker geworden. Dit omdat de mogelijkheden van inzet van professionele zorg door de rijksbezuinigingen minder is. We verwachten meer van vrijwilligers en mantelzorgers. Er worden vaker vrijwilligers ingezet door zorgprofessionals. Deze vrijwilligers krijgen te maken met complexere taken. We zetten in op professionele ondersteuning van deze vrijwilligers in de zorg die nauw samenwerken met zorgprofessionals. Onder andere met behulp van financiële middelen vanuit het rijk voeren we een actief beleid om mantelzorgers te ondersteunen, om te voorkomen dat ze overbelast raken.

Wonen, Zorg en Welzijn

In de komende jaren hopen we net als in 2016 en 2017 een beurs te organiseren met de integrale aandachtsgebieden van domotica, langer zelfstandig wonen, duurzaamheid en woningbouw. De 'Woon+++ regeling' hebben we intensief onder de aandacht van onze inwoners gebracht. Dat heeft tot gevolg gehad dat er een toenemend beroep wordt gedaan op deze regeling. Inwoners kunnen subsidie ontvangen voor kleine aanpassingen aan hun woning. Deze aanpassingen hebben als doel om de bewoners langer in hun eigen woning te laten wonen. Dit is in het licht van onder meer het integrale beleid om mensen te stimuleren langer zelfstandig te blijven wonen. We hebben besloten een noodzakelijke budgetverhoging voor deze preventieve regeling uit de begroting van het sociaal domein te dekken. We hebben het budget van € 7.500 structureel opgehoogd tot € 15.000: het is een open einderegeling. U hebt ingestemd met het actieplan 'Wonen, Zorg & Welzijn': Beter (T)Huis In Borsele. De constellatie waarin zorgaanbieders en -vragers zich tot elkaar verhouden en de positie van de gemeente daarin, is de afgelopen jaren wezenlijk veranderd. De participatiemaatschappij, gewijzigde financiering en rolverdeling vragen om een andere aanpak. Door de samenwerking tussen inwoners, gemeente, zorgaanbieders, woningstichting en overige participanten vergroten we de kans op succes. We

gaan de projecten en actiepunten met de partijen tot uitvoering brengen in de periode tot en met 2020: innovatieve woon-, zorg- en/of welzijnsinitiatieven in de gemeente Borsele.

Persoonsgebonden budget

Individuele verstrekkingen voor ondersteuning bij participatie en zelfredzaamheid verstrekken wij in de vorm van een maatwerkvoorziening (in natura) of in de vorm van een persoonsgebonden budget. We stimuleren de eigen verantwoordelijkheid van inwoners en hun netwerk. Door gebruik te maken van algemene of collectieve voorzieningen streven we naar een afname van geïndiceerde maatwerkvoorzieningen.

Peuterspeelzaalwerk

Wij zijn bezig met een onderzoek naar een nieuwe wijze van subsidiëring van de peutergroepen. Wij streven ernaar om dit in de Oosterschelderegio zoveel mogelijk op eenzelfde wijze uit te gaan voeren.

Programma Milieu

Actuele ontwikkelingen/projecten

Duurzaamheidsvisie

In 2017 is gestart met de ontwikkeling van een nieuwe duurzaamheidsvisie en een nieuw energie- en klimaatbeleidsplan. Dit zal het eerste kwartaal van 2018 ter vaststelling aan uw raad worden aangeboden. Op basis van de te ontwikkelen beleidsplannen en bijbehorende uitvoeringsparagrafen zal een voorstel voor dekking van uitvoeringskosten aan uw gemeenteraad worden voorgelegd.

Energiebesparing bestaande woningbouw

Naar aanleiding van het SER-Energieakkoord werken de dertien Zeeuwse gemeenten o.a. intensief samen op het thema's 'Energiebesparing in de bestaande woningbouw'. Een projectgroep werkt, met ondersteuning van landelijke subsidie, aan de ontwikkeling van nieuwe projecten, zoals het Zeeuws Energieakkoord. Uiteindelijke doelstelling is dat de bestaande particuliere woningvoorraad in 2045 volledig CO2- en energieneutraal is. Het is op dit moment nog onduidelijk of er ook rijkssubsidie beschikbaar komt om de samenwerking in 2018 te ondersteunen. Wanneer dit niet het geval is en de gezamenlijke Zeeuwse gemeenten spreken de wens uit om de samenwerking op dezelfde voet voort te zetten dan zal dit anders moeten worden gefinancierd. Net als in 2017 zullen gemeenten dan gezamenlijk de kosten moeten dragen. Wanneer, net als in de periode 2014-2017 een medewerker van de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling wordt ingehuurd voor door de gezamenlijke gemeenten dan blijven de inkomsten en uitgaven ongeveer gelijk. Inkomsten uit de inhuur voor de gezamenlijke gemeenten worden mogelijk ingezet voor externe inhuur. Dit om er voor te zorgen dat het werk voor de gezamenlijke gemeenten niet tot achterstanden in onze eigen werkvoorraad leidt.

Biodiversiteit

Voor de instandhouding en verbetering van een groene leefomgeving met daarin een verscheidenheid aan plant- en diersoorten (biodiversiteit) is het noodzakelijk dat we ons beleid voor de inrichting van onze openbare ruimte wijzigen. Er is een uitvoeringsprogramma biodiversiteit opgesteld. Hierin zijn diverse maatregelen beschreven. Uitvoering van deze maatregelen vindt plaats in de periode 2016-2018. Daarna wordt het programma geëvalueerd. De ambities van het uitvoeringsprogramma biodiversiteit worden in het Groenstructuurplan opgenomen.

Nota bodembeheer

De Nota bodembeheer is in 2009 vastgesteld en is tien jaar geldig. In 2018 moet formeel het traject voor herziening c.q. actualisatie worden opgestart. In het kader van implementatie van de Omgevingswet (zie programma Ruimtelijke ontwikkeling) wordt de komende jaren bekeken of actualisatie nodig is of dat de Nota bodembeheer onderdeel gaat uitmaken van een op te stellen Omgevingsplan.

Bodem & Ondergrond/ STRONG (Structuurvisie Ondergrond)

Binnen ruimtelijke planvorming spelen bodem en ondergrond een wezenlijke rol. De bodem is letterlijk de basis. Bovendien levert de bodem tal van diensten, die benut kunnen worden. Belangrijke boodschap is dat de bodem meer is dan een kostenpost op het gebied van

bodemverontreiniging of archeologie. Dit vraagt een omslag in denken en benadering van de bodem en ondergrond. Op landelijk niveau komt er een Structuurvisie Ondergrond (STRONG), waarin onder andere onderwerpen als schaliegas, warmte-koude-opslag, grondwater en kabels en leidingen aan de orde komen. De komende jaren wordt nagegaan wat STRONG betekent voor Borsele.

In Zeeland is eind 2014 gestart met Community of Practices (CoP) Bodem en Ondergrond. Borsele heeft hieraan meegedaan. Hierin ondersteunen overheden elkaar met tijd, kennis en kunde. Dit is een opgave voor zowel gemeenten, provincie als waterschap. De komende jaren zal nagegaan worden hoe de veranderende rol van bodem en ondergrond in het proces van ruimtelijke ordening en mogelijk ook andere beleidsvelden een juiste plaats kan krijgen en geïmplementeerd kan worden.

Klimaatadaptatie

Ruimtelijke adaptatie of klimaatadaptatie is één van de Deltabeslissingen die voortgekomen is uit het Deltaprogramma. Deze Deltabeslissing richt zich op het waterrobuust en klimaatbestendig inrichten van Nederland, door bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen in te spelen op een stijgende zeespiegel en bodemdaling (toename overstromingsrisico), hogere temperaturen in de zomer (hittestress en verdroging) en extremere weersomstandigheden (wateroverlast). Het Zeeuws Overlegorgaan Waterkeringen en het Portefeuillehoudersoverleg Water van de VZG hebben besloten tot een gezamenlijke aanpak van klimaatadaptatie en de vorming van een ambtelijke werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de Veiligheidsregio, de VZG, het waterschap Scheldestromen, de Provincie Zeeland en Rijkswaterstaat Zee en Delta. Borsele is samen met Tholen vertegenwoordiger namens de Zeeuwse gemeenten in de ambtelijke werkgroep.

In aansluiting op de landelijke opgave is voor Zeeland de volgende doelstelling geformuleerd:

In 2050 is de inrichting van Zeeland bestand tegen klimaatverandering, zoals extremen van overstroming, wateroverlast, droogte en hitte. In 2020 hebben de Zeeuwse overheden de beschikking over:

- een klimaatattest die inzicht geeft in gebiedsknelpunten;
- een ruimtelijk planproces waarin de klimaatattest als botsproef in de idee-fase wordt gebruikt;
- een communicatieplan hoe mensen omgaan als zich extremen voordoen, zoals overstroming, wateroverlast, droogte of hitte;
- een overzicht van gebiedspecifieke randvoorwaarden, bijv. hooggelegen evacuatie routes, eisen aan bebouwing, ruimte voor groen in stedelijk gebied;
- een overzicht van de vitale netwerken in Zeeland.

Vanuit de werkgroep is nog geen budget aangevraagd en er wordt naar gestreefd om subsidiegelden voor de projecten binnen te halen. Per project wordt bepaald of financiële middelen nodig zijn. Het is in ieder geval duidelijk dat voor deze projecten en ook voor de opgave in Borsele ambtelijke capaciteit nodig is. Het is de verwachting dat de komende jaren de verschillende projecten tot uitvoering gaan komen. Extra financiële middelen zijn hiervoor mogelijk nodig. Zonodig zullen wij u hiervoor separate voorstellen doen toekomen. Met name voor onderzoek naar de gevolgen voor de specifiek Zeeuwse situatie vanwege de invloed van de Scheldestromen en de ligging dicht bij de zee.

Natuurbescherming

Door het van kracht worden van de Wet natuurbescherming per 1 januari 2017 heeft een verschuiving van de bevoegdheden plaatsgevonden van Rijk naar de Provincie en van Rijk naar de gemeenten. De Wet natuurbescherming is in de plaats getreden van de Natuurbeschermingswet, de Flora- en Faunawet en de Boswet. Handhaving hiervan is uitbesteed aan de RUD Zeeland. Extra financiële middelen kunnen mogelijk nodig zijn voor natuuronderzoek ten behoeve van het omgevingsplan voor (het centrumgebied van) de dorpen.

Afvalinzameling

Op weg naar een circulaire economie waarin de kringlopen gesloten zijn, is in opdracht van het Ministerie van I&M het Uitvoeringsprogramma Van Afval Naar Grondstof – Huishoudelijk Afval (VANG-HHA) opgesteld. Dit programma wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband van het Ministerie van IenM, de VNG, de NVRD en Rijkswaterstaat. Het doel is om huishoudelijk restafval aanzienlijk te verminderen naar gemiddeld maximaal 100 kilo per inwoner per jaar in 2020 en minimaal 75% van het huishoudelijk afval te scheiden. In een gemeente met minder dan 15% hoogbouw, zoals Borsele, zelfs maar 55 kilo per persoon. Op dit moment wordt in Borsele nog zo'n 257 kilo restafval per persoon geproduceerd. Dit is het totaal van wat in de grijze container zit plus het grof huishoudelijk afval dat op de milieustraat wordt aangeleverd. Ongeveer 63% van het huishoudelijk afval wordt gescheiden. (schone grond niet meegerekend) Om de rijksdoelstellingen te halen moet de consument minder afval produceren en zal de gemeente de komende periode aan de slag gaan met het aanpassen van het afvalstoffenbeleid ten einde de geformuleerde doelstellingen te realiseren. Dit moet leiden tot een betere afvalscheiding en daardoor een wijziging in de omvang van de hoeveelheden per afvalstroom. Recent zijn maatregelen getroffen voor plastic verpakkingen, drankenkartons en gft.

O.L.A.Z. heeft met Indaver Nederland een overeenkomst die betrekking heeft op de verwerking van de door de deelnemende gemeenten ingezamelde afvalstromen. De looptijd van de Afvalovereenkomst tussen O.L.A.Z. en Indaver Nederland eindigt op 31 december 2017. Op grond van de Afvalovereenkomst blijft O.L.A.Z. verplicht de daarin vermelde afvalstromen te leveren aan Indaver Nederland. Naar aanleiding van het besluit van DELTA NV om Indaver te verkopen, zijn Indaver en O.L.A.Z. met elkaar in gesprek gegaan over de vraag of O.L.A.Z. interesse heeft om de Zeeuwse Reinigingsdienst van Indaver over te nemen. Op 1 januari 2016 heeft O.L.A.Z. de ZRD overgenomen. De ZRD verzorgt in opdracht van O.L.A.Z. de exploitatie van de 13 milieustraten in Zeeland en verzorgt de inzameling van het huishoudelijk afval in de gemeenten Hulst, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis, Tholen en Veere.

In 2015 is de verwerking van het huishoudelijk brandbaar restafval per 1 januari 2018 aanbesteed. Hiertoe is een Europese aanbestedingsprocedure doorlopen. De opdracht is gegund aan de combinatie AVR/SUEZ. Een deel van het Zeeuwse huishoudelijk brandbaar restafval zal worden verwerkt in de verbrandingsinstallatie van AVR bij Rotterdam en een deel zal worden verwerkt in de verbrandingsinstallatie van SUEZ bij Roosendaal.

In 2017 vindt de aanbesteding plaats van de verwerking van het GFT-afval per 1 januari 2018. Ook daartoe wordt een Europese aanbestedingsprocedure doorlopen. Ook voor 2017 staat de aanbesteding gepland van de verwerking van de afvalstromen glas, oud papier, kunststofverpakkingsafval en drankenkartons en het transport van de afvalstromen naar de verwerkingsbedrijven, per 1 januari 2018.

Sanering asbest

Met ingang van 2024 komt er een landelijk verbod op asbest. Vooruitlopend hierop en in aanvulling op de landelijke subsidieregeling heeft uw raad in 2016 een subsidieverordening vastgesteld. Tot eind maart 2017 is er op basis van deze subsidieregeling 16.232 m² asbest verwijderd. Vanwege een merkbare terugloop van het aantal saneringen is recent een enquête onder eigenaren van asbestpanden in onze kernen uitgezet om inzicht te krijgen in de redenen van deze terugloop en op welke wijze wij hierop kunnen anticiperen. Van de uitslag hiervan wordt uw raad separaat op de hoogte gesteld.

Energieloket

Binnen de huidige samenwerking van de Zeeuwse gemeenten valt onder andere het gezamenlijk energieloket ([www.duurzaambouwloket](http://www.duurzaambouwloket.nl)). Dit loket is voor een derde gefinancierd met rijkssubsidie en gedeeltelijk door de individuele gemeenten (2/3). Het huidige contract met Duurzaam Bouwloket loopt tot medio 2018. Wanneer wij het contract in 2018 verlengen dan vraagt dit een extra investering van de individuele gemeenten.

Energiebesparing bij bedrijven

Binnen het thema 'energiebesparing bij bedrijven' hebben de gezamenlijke gemeenten in de periode 2014-2016 op een vergelijkbare wijze samengewerkt als binnen het thema 'energiebesparing in de particuliere woningvoorraad'. Op basis van een rijksbijdrage en mede met inhuur van een medewerker van de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling door de gezamenlijke gemeenten. In de 2^e helft van 2017 besluiten de gemeenten of en hoe zij deze samenwerking vanaf 2018 voort willen zetten.

Programma Ruimtelijke ontwikkeling

Actuele ontwikkelingen/projecten

Omgevingswet

In 2019 wordt naar verwachting de nieuwe omgevingswet van kracht. Deze wet bundelt vele (ruimtelijke en milieu) wetgeving tot één nieuwe wet. In totaal betreft het ongeveer 40 wetten, 117 AmvB's en honderden ministeriële regelingen. Thans bekende planfiguren als het bestemmingsplan en structuurvisie verdwijnen dan. Naar verwachting worden onder de nieuwe omgevingswet minder procedures gevoerd en kunnen deze eenvoudiger. Er zal dus minder formatie gemoeid zijn met de uitvoering ervan. De formatie van de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling is hieral op aangepast. Er zal een verschuiving gaan plaatsvinden van vergunningverlening naar handhaving. Ook zal (nog) meer integraal gaan worden gewerkt, zowel intern als extern. In 2018 wordt verder gewerkt aan de (voorbereiding van de) implementatie van de Omgevingswet. Hiertoe zijn intern een stuurgroep resp. projectgroep opgericht en worden externe samenwerkingsverbanden gelegd.

Agenda Wonen in De Bevelanden 2020

De Bevelandse gemeenten geven continue uitvoering aan de woningmarktafspraken die verwoord staan in de Agenda Wonen in De Bevelanden 2020 (vastgesteld in 2013 door alle Bevelandse gemeenteraden). Centraal hierbij staat zorgvuldig ruimtegebruik passend binnen de bevolkings- en huishoudensontwikkelingen. In deze Agenda worden negen kernthema's verwoord, namelijk:

1. realistische woningbouwproductie,
2. bundeling,
3. kwaliteit voor kwantiteit,
4. herstructurering en aanpak van de particuliere woningvoorraad,
5. wonen en zorg,
6. regionale prestatieafspraken,
7. arbeidsmigranten,
8. grondprijzen voor woningbouw en
9. monitoring van gerealiseerde en geplande woningen.

In het eerste kwartaal van elk jaar verschijnt er een jaarverslag van de Agenda, die wij u doen toekomen. Dit verslag geeft een beeld van de stand van zaken en ontwikkelingen in het voorgaande jaar over de vastgestelde afspraken.

Structuurvisie Borsele 2015 -2019

In deze visie is ons ruimtelijk beleid (o.a. woningbouw, bedrijventerreinen, buitengebied, natuur) weergegeven. Tevens biedt deze visie de mogelijkheid voor kostenverhaal op particuliere initiatieven. In 2018 zal worden gestart met de vervanging van deze structuurvisie door een Omgevingsvisie.

Groenproject 't Sloe.

Grond & Economie:

Indien een principe-overeenkomst leidt tot definitieve verwerving van een kavel landbouwgrond, kunnen wij in 2018 de inrichting van ca. 6,5 hectare voorbereiden en wellicht realiseren in het seizoen 2017-2018. Er komen naar verwachting in 2017 ook nog enkele andere kleinere percelen beschikbaar (ca. 3 ha.) die wij in het plantseizoen 2017-2018 kunnen inrichten. Wij bezien dit in samenhang met de komst van de nieuwe 380kV-lijn.

Samen met TenneT en de dorpsraad Borsele onderzoeken we tevens invulling van enkele kleinere percelen die een bijdrage kunnen geven aan de visuele afscherming richting Sloegebied.

Kwaliteitsimpuls Sloerland

Momenteel beschikken wij over 0,9ha, 6,5 ha en 2 ha gronden in het zoekgebied. De inrichting daarvan kan over enkele jaren van start gaan. Het budget dat bij de provincie en de gemeente specifiek voor dit project beschikbaar was, is na de gezamenlijke inzet voor de sanering van het AMAC-terrein grotendeels besteed. Uit het restbudget en uit de Sloerlandreserve kunnen inrichtingswerken betaald worden. Dat geldt tevens voor het geval we nog gunstig gelegen gronden kunnen verwerven.

Omgevingsplan Buitengebied Borsele, 2017

Eind 2015 is een begin gemaakt met de actualisering van het bestemmingsplan voor het buitengebied. Het bestemmingsplan wordt vorm gegeven in de geest van de in voorbereiding zijnde Omgevingswet. In het najaar van 2017 zal het ontwerp bestemmingsplan in de vaststellingsprocedure worden gebracht. In de 1^e helft van 2018 kan dan besluitvorming omtrent dit “bestemmingsplan “nieuwe stijl” door uw raad plaatsvinden.

Bestemmingsplan Sloe

In het kader van de actualisering van bestemmingsplannen is, in gezamenlijkheid met de gemeente Vlissingen, na het zomerreces van 2016 het voorontwerp van het bestemmingsplan voor het Sloegebied met bijbehorende MER in procedure gebracht. Inmiddels is het MER toegezonden aan de cie m.e.r.. Het advies van de cie m.e.r. wordt eind mei 2017 verwacht. Vervolgens kan het ontwerp bestemmingsplan compleet gemaakt worden en in de vaststellingsprocedure worden gebracht (vermoedelijk na zomerreces 2017). Besluitvorming omtrent het bestemmingsplan door uw raad kan dan plaatsvinden begin 2018.

Verdubbeling Sloeweg N62

Het noordelijk deel van het project Verdubbeling Sloeweg is op 30 juni 2016 opgeleverd. Voor wat betreft het zuidelijk deel (aansluiting Sloeweg - Westerscheldetunnelweg – Bernhardweg west) hebben Provinciale Staten op 16 december 2016 besloten dat deze aansluiting, overeenkomstig het oorspronkelijke idee, volledig ongelijkvloers uitgevoerd moet gaan worden; de zogenoemde Stervariant.

Momenteel wordt, door de provincie, in overleg met de gemeente, gewerkt aan het ontwerp van de kruising en de vormgeving van de kunstwerken. Beoogd wordt om in het najaar 2017 te starten met de voorbelasting van het tracé, waarna in de loop van 2018 een aanvang gemaakt kan worden met de bouw van de kunstwerken en het aanleggen van de verschillende kruisende wegen. In 2019 moet het zuidelijk deel opengesteld worden voor het verkeer.

Zuid West 380 kV west

Besluitvorming inzake het project Zuid West 380 kV west (station Borssele – station Rilland) heeft plaatsgevonden eind 2016. Tegen (een deel van) deze besluiten is begin 2017 beroep aangetekend bij de Raad van State. Partijen, waaronder de gemeente Borsele, hebben inmiddels verweer ingediend op deze beroepen. Zaak ligt nu ter verdere beoordeling voor bij de Raad van State. Verwacht wordt dat de Raad van State nog in 2017 uitspraak doet. Vanaf 2018 kan dan tot realisatie van het project worden overgegaan. Gerekend moet worden met een bouwtijd van enkele jaren. In gebruikname kan dan plaatsvinden in de loop van 2020. Na ingebruikname zal de bestaande 380 kV-verbinding door de Zak van Zuid-Beveland buiten bedrijf worden gesteld en worden geamoveerd.

Net op zee Borssele

Betreft een project op Rijksniveau. Project voorziet in de aansluiting van het offshore windpark voor de kust van Walcheren op het uit te breiden hoogspanningsstation Borssele. Het hiervoor benodigde inpassingsplan net op zee, Borssele en de daarmee gepaard gaande uitvoeringsbesluiten zijn begin 2017 onherroepelijk geworden. De netbeheerder, TenneT TSO B.V. kan tot realisering overgaan. De aansluiting moet gerealiseerd zijn voordat het offshore windpark voor de kust van Walcheren operationeel kan worden. Doelstelling: gereed in 2019.

Volkshuisvesting

De herziening van de Woningwet betekent diverse veranderingen voor met name onze woningcorporatie R&B Wonen:

- Relatie gemeente en woningcorporatie wordt minder vrijblijvend, meer verplichtingen.
- Gemeente krijgt meer inzicht in gegevens: prognose, eindejaarsoverzicht, jaarrekening, verantwoording en inlichtingen op verzoek.
- Woningcorporaties staan onder strenger toezicht van het ministerie.
- Corporaties moeten meer gericht zijn op hun kerntaak, namelijk de sociale huur en in veel mindere mate op commerciële activiteiten. Dit betekent ook een splitsing tussen de sociale huur en commerciële activiteiten.

WOONvisie

In maart 2015 is de WOONvisie 2015 - 2019 'groeien in kwaliteit' met uitvoeringsprogramma vastgesteld. Deze visie is opgesteld om het goed en prettig wonen in onze gemeente te bevorderen en om samenwerking met interne en externe op een goede manier op te pakken. Deze visie heeft procesmatig drie functies, namelijk ondersteuning en sturing bieden bij samenwerking, relaties leggen met relevante beleidsterreinen en een praktische basis bieden voor beleidsuitvoering. Eind 2018/begin 2019 zal een start worden gemaakt met de herziening van de WOONvisie. De WOONvisie vormt de basis voor (het raamwerk van) de prestatieafspraken die met de woningcorporatie R&B Wonen worden gemaakt. Op de jaarlijks terugkerende informerende raadsbijeenkomst over volkshuisvesting wordt een toelichting gegeven over enkele actualiteiten op dit vakgebied. Daarnaast wordt jaarlijks een jaarverslag Volkshuisvesting vervaardigd, waarin inzicht wordt geboden in de ontwikkelingen op volkshuisvestelijk gebied in het voorgaande jaar.

Prestatieafspraken

In 2014 zijn de prestatieafspraken (huidige terminologie: raamwerk prestatieafspraken) voor de periode 2014-2018 opgesteld. In 2018 zal een nieuw afsprakenkader (raamwerk prestatieafspraken) worden opgesteld. De gemeenten Borsele en Reimerswaal, woningcorporatie R&B Wonen en de Huurdersvereniging Reimerswaal Borsele (VHVRB) zijn hierbij partij. Het raamwerk vormt de basis voor de jaarlijkse prestatieafspraken die met de woningcorporatie worden gemaakt.

Ieder jaar komen de betrokken partijen samen om de stand van zaken en de ontwikkelingen rondom de uitvoering van het raamwerk te bespreken en prestatieafspraken te maken voor het komende jaar. Daarbij gaat de aandacht uit naar kwaliteitsverbetering in brede zin, de betaalbaarheid van het wonen, bepaalde aandachtsgroepen, transformatie van de huurwoningvoorraad en de leefbaarheid. Op de jaarlijks terugkerende informerende raadsbijeenkomst over volkshuisvesting wordt een toelichting gegeven over onder andere het corporatiebestaan.

Project / bestemmingsplan 150 kV Ellewoutsdijk – Goes

Het 150 kV-net in Zeeuws-Vlaanderen wordt gevoed via twee kabelcircuits onder de Westerschelde, tussen de stations Borsele en Terneuzen. Er is momenteel onvoldoende back-up waardoor onderhoud aan de verbinding slechts in zeer uitzonderlijke gevallen mogelijk is. Bovendien is er, in geval van een calamiteit met één van de circuits, momenteel geen redundantie vanuit het onderliggende net. Een dubbele storing zal leiden tot een onderbrekingsduur van meer dan 48 uur. Om deze ongewenste situatie op te lossen wil TenneT onder meer een nieuwe ondergrondse 150 kV-kabelverbinding aanleggen tussen opstijgpunt Ellewoutsdijk en het 150 kV-station Goes de Poel. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken moet allereerst het ter plaatse vigerende bestemmingsplan worden aangepast. Dit zal in 2017 – begin 2018 zijn beslag krijgen. Daarna volgt de realisatie. De verbinding moet in 2020 operationeel zijn.

Dorpsvernieuwing/ Monumentenzorg

Met ingang van 2015 wordt prioriteit gegeven aan deze taak. Er wordt uitvoering gegeven aan de aanpak van aandachtslocaties, waarvoor eind 2016 beleid is vastgesteld en budget beschikbaar is. Indien uw gemeenteraad in 2017 besluit de subsidieregeling voor de particuliere woningvoorraad (al dan niet in gewijzigde vorm) door te zetten, zal ook hieraan uitvoering worden gegeven.

Regelingen Particuliere Woningverbetering Borsele

De gemeente maakt het voor haar inwoners mogelijk om een lening met een lage rente af te sluiten middels een revolverend fonds. Dit in samenwerking met het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting. Het doel van de lening is dat aanvragers maatregelen toepassen die leiden tot energieverbetering, cascoverbetering en/ of levensloopbestendigheid.

Starterslening

De Starterslening is gericht op starters die een bestaande woning willen kopen van maximaal € 170.000 (mogelijk wordt deze grens in overleg met uw raad in 2017 verhoogd). Hiernaast zullen wij in 2017, voor een verdere uitvoering / voortgang van deze regeling, extra krediet bij u vragen.

De starterslening (die verstrekt wordt middels een revolverend fonds) versterkt de positie van de starter binnen onze gemeente. Daarnaast draagt de starterslening bij aan de doorstroming van de woningmarkt.

Erfgoedzorg

Wij hechten veel waarde aan het behouden en versterken van het culturele erfgoed. Archeologische vondsten en vindplaatsen, monumenten, historische structuren en elementen vormen een deel van de identiteit, ruimtelijke kwaliteit, beleving en het imago van onze gemeente. Wij kennen onze verantwoordelijkheid op dit interessante en gevoelige terrein. Door samenwerking met bewoners en andere partijen kan de gemeente zich verder ontwikkelen en zich richten op het behoud en herstel van het erfgoed en de dorpen. De bedoeling is dat de gemeente niet alleen wordt gewaardeerd door de eigen inwoners en bedrijven, maar ook door de bezoekers.

Programma Algemene dekkingsmiddelen

Actuele ontwikkelingen/projecten

Precariobelasting op kabels en leidingen

Zoals bekend heffen wij sinds 2016 precario belasting op kabels en leidingen bij netwerkbeheerders. U hebt ten aanzien hiervan besloten de opbrengsten hiervan weer terug te geven aan de burgers en bedrijven. Wij verwachten de eerste teruggave in het belastingjaar 2018 te effectueren. In de begroting worden de opbrengsten voor dit doel gereserveerd. Onlangs heeft het kabinet besloten de precariobelasting op kabels en leidingen bij nutsbedrijven af te schaffen per 1 juli 2017. Voor gemeenten die op 10 februari 2016, de datum waarop minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het wetsvoorstel voor afschaffing van de precariobelasting heeft aangekondigd, een verordening met tarief hadden vastgesteld voor precariobelasting op kabels en leidingen geldt een overgangstermijn tot 1 januari 2022. Onder de overgangsregeling kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016.

Kostendekkendheid leges, overige rechten en heffingen

Bij de behandeling van de begroting 2017 hebben wij aangekondigd de kostendekkendheid van de leges, rechten en overige heffingen in beeld te brengen.

Dit omdat de kostendekkendheid van de leges, rechten en overige heffingen mede op basis van de doorgevoerde aanpassingen van het BBV per belastingjaar 2017 steeds meer aandacht binnen de lokale overheid krijgt. Wij hebben een extern bureau opdracht gegeven dit onderzoek voor onze gemeente uit te voeren. Wij verwachten de uitkomsten hiervan na deze zomer te kunnen presenteren aan u.

Belastingdruk

Onderstaand een overzicht van de gemeentelijke belastingdruk in de provincie Zeeland. De berekening is gebaseerd op de tarieven zoals deze in 2017 gelden en op een woning voor een meerpersoonshuishouden met een WOZ-waarde van € 200.000. Hieruit blijkt dat de gemeente Borsele de 4^e plaats inneemt.

Gemeente	Afval	riool	OZB	Totaal	Rangorde
Veere	236,46	142,01	203,60	582,07	1
Noord Beveland	254,00	167,50	257,60	679,10	2
Middelburg	291,20	186,51	235,60	713,31	3
Borsele	318,00	143,40	255,60	717,00	4
Goes	268,80	170,40	279,80	719,00	5
Hulst	246,50	244,80	231,20	722,50	6
Sluis	257,85	245,20	227,00	730,05	7
Tholen	302,00	204,00	232,60	738,60	8
Reimerswaal	306,96	244,20	216,40	767,56	9
Kapelle	281,00	264,40	225,60	771,00	10
Schouwen-duiveland	318,26	225,88	263,40	807,54	11
Terneuzen	321,95	188,00	308,60	818,55	12
Vlissingen	323,12	290,52	283,40	897,04	13

Voortgang taakstellende bezuinigingen

In deze kadernota 2018-2021 stellen wij voor een aantal taakstellende bezuinigingen waarvan wij denken dat ze niet meer te realiseren zijn te schrappen. Van de nog resterende openstaande bezuinigingen van € 63.300 gaan wij er van uit deze binnen de planperiode te realiseren.

Openstaande bezuinigingen ronde 2013	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Herinrichting Control en Financien	-	-	25.000	25.000	25.000	25.000
Geen inflatiepercentage per 0,5% (begroting 2014)	-	-	-	-	-	-
Geen inflatiepercentage per 0,5% (kadernota 2015)	-	-	-	-	-	-
Borsele investeringsfonds rendement	39.000	38.300	38.300	38.300	38.300	38.300
Verhuur gemeentehuis	46.000	22.500	-	-	-	-
Subsidies/ extern geld structureel opnemen	50.000	-	-	-	-	-
Taakstelling management/ organisatie	17.000	56.300	-	-	-	-
Totaal openstaand	152.000	117.100	63.300	63.300	63.300	63.300
Totaal oorspronkelijke bezuinigingen	1.102.000	1.550.500	1.550.500	1.550.500	1.550.500	1.550.500
percentage nog te realiseren	14%	8%	4%	4%	4%	4%

Herinrichting Control en Financiën

Vanwege het vertrek van één van de controllers is de verwachting dat de taakstelling vanaf 2018 wordt gerealiseerd.

Geen korting op inflatiepercentage

Onder de ruimtevrugnende maatregelen hebben wij voorgesteld deze taakstellende bezuiniging te schrappen.

Borsels investeringsfonds

Onderstaand is de voortgang weergegeven van de projecten en het rendement van het Borsels investeringsfonds.

Voortgang Borsels investeringsfonds:			
Omschrijving:		Budget	rendement
Startpositie		1.000.000	75.000
Werkplaatsen 's-Gravenpolder en Heinkenszand		-37.000	-4.100
Overdracht dorps huis Versvliet te 's Heer Abtskerke		-55.000	-15.000
Dorps huis Nisse		-22.000	-1.500
Energiebesparing Sportfondsen Nederland		-100.000	-7.500
zonnepanelen verenigingsgebouwen		-180.000	-20.700
Sportvelden + veldverlichting		-295.000	-10.400
Onderzoekskosten		-45.000	
Restant budget van € 1 miljoen		266.000	15.800
Investeringsfonds 2017		500.000	22.500
Saldo budget / nog te realiseren besparing		766.000	38.300

Wij verwachten dat we de doelstelling om € 97.500 aan bezuiniging te realiseren met het bedrag van € 1,5 miljoen gehaald wordt.

Verhuur gemeentehuis

Onder de ruimtevragende maatregelen hebben wij voorgesteld deze taakstellende bezuiniging te schrappen.

Subsidies/ extern geld structureel opnemen.

Onder de ruimtevragende maatregelen hebben wij voorgesteld deze taakstellende bezuiniging te schrappen.

Taakstelling management/organisatie

Het restant aan taakstelling 2017 zullen wij nog dit jaar realiseren.

Programma Bedrijfsvoering

Actuele ontwikkelingen/projecten

Visie op dienstverlening

In het kader van dienstverlening hebben wij onszelf tot doel gesteld om in 2018 tot de beste 10% van gebenchmarkte gemeenten te horen (op basis van benchmark dienstverlening 2018). In september 2014 hebben wij een projectplan opgesteld waarin we deze ambitie verder hebben doorvertaald naar concrete projecten. De komende periode zetten wij in op het optimaliseren van onze werkprocessen waarbij bewoners en ondernemers, nog meer dan nu, centraal staan. Onze medewerkers volgen een opleidingstraject waarbij het thema dienstverlening centraal staat. Ten bate van onze dienstverlening implementeren wij verschillende systemen waaronder E-herkenning, Corsa bestuur, Corsa digitaal ondertekenen, NHR handelsregister, een centraal klachtenadministratie systeem en zaakgericht werken. Daarnaast geven wij aan de hand van een uitvoeringsprogramma extra aandacht aan de communicatie met onze bewoners.

In het kader van dienstverlening is uit het bestaande personeelsbestand een webredactie gevormd met medewerkers die aanvullend op de reguliere werkzaamheden tijd besteden aan de publicatie van nieuwsberichten, het actueel houden van informatie en het waarborgen van de toegankelijkheid en leesbaarheid van de website. Daarnaast zijn wij voornemens beeldschermcommunicatie te introduceren in het gemeentehuis .

Interne en externe communicatie

In 2016 hebben wij aansluitend op de communicatievisie een uitvoeringsprogramma communicatie opgesteld. Vervolgens hebben wij een werkgroep gevormd die invulling geeft aan de verschillende projecten van het uitvoeringsprogramma. De komende periode geven wij hier nadere invulling aan door o.a. het project interne kennisdeling, de herorientatie op de huisstijl en de inrichting van de toptakenwebsite.

Opleidingsprogramma

In 2016 ronden we het organisatiebrede opleidingsprogramma af. Dan komt sterk naar voren hoe de uitgangspunten vanuit de dienstverleningsvisie, vertaald in opleiding en ontwikkelingen, ingebed worden en zijn in de organisatie. Een ieder moet over voldoende faciliteiten beschikken en de benodigde theoretische basis om de dienstverleningsambities waar te maken en vorm te geven.

Integriteit

Integriteit is een onderwerp dat onderdeel uitmaakt van de dagelijkse praktijk. Na de training in 2016, waaraan alle medewerkers hebben deelgenomen, hebben we in 2017 een andere vorm gekozen om aan dit onderwerp specifieke aandacht te geven. Via een online training kregen onze medewerkers integriteitsdilemma's voorgelegd waarop ze moesten reageren. Aan de hand van de resultaten zijn workshops georganiseerd waarin deze thema's via onderlinge discussie zijn besproken. Voor de komende periode gaan we verder aan de slag met de resultaten van de dilemmatraining. We halen de thema's eruit die lastig blijken te zijn en die gaan we verder uitwerken als basis voor het vervolg.

Regionale samenwerking

In het algemeen vindt op het moment van schrijven van deze kadernota een onderzoek c.q. evaluatie plaats naar het functioneren van de GR. Dit onderzoek wordt extern begeleid door Berenschot. Er worden interviews gehouden met verschillende betrokkenen op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. De uitkomsten van dit onderzoek zullen bepalend voor de verdere inrichting in de komende jaren.

Werkprocessen

Het project rondom de werkprocessen van meldingen openbare ruimte is zo goed als afgerond. In overleg met ICT van GR De Bevelanden zorgen we voor de digitale ondersteuning van het nieuw ingerichten en efficiënte werkproces.

ICT & Informatievoorziening

Informatievoorziening is het bedrijfsvoeringsonderdeel dat momenteel wordt georganiseerd binnen de GR De Bevelanden. Na de eerste opzet per 1 juli 2017 wordt in de komende periode een verdere uitwerking gemaakt van de wensen en mogelijkheden qua samenwerking en de vorm daarvan. Via een klanttevredenheidsonderzoek is in 2017 de dienstverlening van de afdeling ICT geëvalueerd. Op korte termijn verwachten wij hiervoor een actieplan dat in de komende periode zijn uitwerking krijgt.

P&O

Op P&O gebied hebben we de keuze gemaakt om voor de komende jaren maatwerk dienstverlening af te nemen. Dit waarborgt de dienstverlening die wij op dit vlak wensen, zowel kwalitatief als kwantitatief. Belangrijke P&O thema's voor de komende jaren zijn duurzame inzetbaarheid en het waarborgen van kennis en kunde binnen de organisatie. We zetten hiervoor verschillende instrumenten in, zoals ons opleiding en ontwikkeling, stages en traineeships en flexibele inzet van medewerkers door bijvoorbeeld het werken in projecten. Het generatiepact dat we in 2016 hebben opgestart, werpt zijn vruchten af. Op dit moment doen 20 medewerkers hieraan mee en we hebben 3 trainees kunnen aanstellen voor de opvang van deze uren. De centrale thema's werken we verder uit; dit doen we met ondersteuning van de afdeling P&O van GR De Bevelanden.

Digitale vraagstukken

In 2017 breiden we de digitale dienstverlening uit. Dat zorgt ervoor dat burgers en bedrijven meer aanvragen kunnen doen op momenten die hen beter uitkomen. Aanvragen kunnen bijvoorbeeld 's avonds via de website worden gedaan. Ook gaan we verder met het ingebruik nemen van de verschillende basisregistraties. Hierbij werken we samen met de buurgemeenten in de GR De Bevelanden. Samen met de aanpak van de werkprocessen moet dit leiden tot een betere dienstverlening en bedrijfsvoering. Hiervoor moeten verschillende systemen worden geïmplementeerd; onder andere OBSURV beheerpakket openbare ruimte, E-herkenning (DigiD voor bedrijven), het NHR (koppeling met het handelsregister) en een centraal meldingssysteem voor klachten.

Website

De website wordt blijvend ingezet bij de uitbreiding van de digitale dienstverlening, zoals het maken van een afspraak en het uitbreiden van onze digitale producten zoals aangifte van geboorte, vooraankondiging van een huwelijk, aangifte van overlijden e.a. Verder blijft er aandacht voor de toegankelijkheid van de website voor alle doelgroepen. Niet alleen technisch via de webrichtlijnen, maar ook qua schrijfstijl en taalniveau.

Financieel meerjarenperspectief

In dit hoofdstuk beschrijven wij de financiële effecten van de kadernota. We maken hierbij een onderverdeling naar ruimtescheppende maatregelen en ruimtevragen maatregelen. Uitgangspunt voor het samenstellen van de Kadernota 2018-2021 is de stand van de meerjarenbegroting 2017-2020 waarin de effecten van de raadsvergadering van 11 mei zijn verwerkt. Voor het in aanmerking komen voor repressief toezicht door de gedeputeerde staten van de provincie Zeeland moet volgens de begrotingscirculaire 2018-2021 sprake zijn van een sluitende (meerjaren)begroting.

Meerjarenbegroting 2017-2021	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo Programmabegroting 2017	500	96.000	26.750	50.750	50.750
<i>1e begrotingswijziging:</i>					
Toename gemeentefonds	85.600	401.250	621.250	734.250	640.250
Effect areaal OZB	66.000	66.000	66.000	66.000	66.000
<i>3e begrotingswijziging:</i>					
Proef onkruidbestrijding	-60.000				
Individueel keuze budget	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
3e wijziging GGD	-2.370	-2.370	-2.370	-2.370	-2.370
Decembercirculaire gemeentefonds	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
<i>4e begrotingswijziging:</i>					
GR de Bevelanden		-59.300	-60.400	-60.500	-60.500
3 Bevelandse agenda's		-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
Borsele cultureel in beeld	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Bijgestelde meerjarenbegroting	38.230	430.080	579.730	716.630	622.630

Ruimtevragende maatregelen

Stijging Individueel Keuze Budget

Met ingang van 1 januari 2017 is het IKB (Individueel Keuzebudget) in werking getreden. Het IKB maakt onderdeel uit van de CAR-UWO. Dit is een stap in de modernisering van de arbeidsvoorwaarden in de gemeentelijke sector. Iedere medewerker krijgt naast het salaris de beschikking over een IKB, wat in de plaats komt van de vakantietoelage, eindejaarsuitkering en levensloopbijdrage. Vanaf 2017 wordt tegen inlevering van 14,4 uur bovenwettelijk verlof 0,8% salaris aan het IKB toegevoegd. De lasten hiervan worden voor de gemeente Borsele geraamd op € 55.000.

Stijging pensioenpremie gemeente Borsele

Met ingang van 2017 is de pensioenpremie van het ABP verhoogd om het dekkingspercentage op niveau te houden. Voor deze maatregel is de lage rente en de vermindering van het rendement de oorzaak. 70% van de stijging van de ABP premie komt voor rekening van de werkgever i.c. de gemeente. Voor Borsele betekent dit een extra last van € 85.000.

Stijging budgetten met inflatiepercentage van 0,9%

Voorgesteld wordt met ingang van 2018 de budgetten weer te compenseren voor de stijging als gevolg van inflatie. Conform de septembercirculaire 2016 wordt de inflatie voor het jaar 2018 geraamd op 0,9%. De lasten hiervan bedragen voor de gemeentebegroting ruim € 100.000 en worden voor 50% gedekt door de stijging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Hierdoor resteert nog een structureel tekort van € 50.000.

Toekomstvisie afdeling Burgerzaken

Als gevolg van formatiewijzigingen in 2017 binnen de afdeling Burgerzaken, waaronder beëindiging dienstverbanden en deelname aan het generatiepact, is door de afdeling een toekomstvisie opgesteld voor o.a. de personele invulling. Hierbij is tevens geanticipeerd op de op handen zijnde verschuivingen binnen het takenpakket van Burgerzaken zoals digitale dienstverlening en de wijziging van de cycli in reisdocumenten. Aan de hand van tweejarige traineeships investeert de afdeling in de ontwikkeling van jong talent en wordt de afdeling flexibiliteit geboden om te anticiperen op de snel opeenvolgende ontwikkelingen.

Gevolg van de oplossingsrichting is een extra incidentele personeelslast van € 18.970 over de jaren 2017 tot en met 2019. In 2020 zullen de personeelskosten naar verwachting weer op het niveau van 2016 terugkeren.

Beheerssystemen burgerzaken

Bij de oprichting van het onderdeel ICT binnen GR De Bevelanden zijn de budgetten voor ICT en automatisering grotendeels overgeheveld naar de GR. De ervaring van de afdeling Burgerzaken is dat de kostenstijging van bedrijfsvoering van de bestaande beheerssystemen, maar ook de implementatiekosten van nieuwe beheerssystemen niet uit de begroting van de GR maar uit de begroting van de afdeling gedekt moeten worden. Met de implementatie van het nieuwe verkiezingsprogramma en de doorontwikkeling en updates van bestaande beheerssystemen zoals: informatiebeveiliging (BMC), het afsprakensysteem en het kassasysteem en de paspoort wordt er steeds grotere

mate beroep gedaan op de budgetten voor bedrijfsvoering van de afdeling Burgerzaken. Met de meerkosten van jaarlijks € 10.000 is in deze kadernota rekening gehouden.

Verminderde leges burgerzaken

Leges burgerlijke stand

Door het verplicht gebruik van de basisregistraties door diverse (overheids)instellingen neemt het aantal aanvragen van uittreksels en verklaringen bij de afdeling Burgerzaken af. De jaarlijkse daling van de inkomsten wordt geraamd op € 15.000.

Leges reisdocumenten

Tussen de jaren 2018-2024 zullen de aanvragen naar paspoorten en ID bewijzen afnemen. Oorzaak van deze afname ligt in de invoering van de 10-jarige geldigheidsduur van betreffende documenten die op 9 maart 2014 is ingegaan. Over een periode van vijf jaar zien we ten opzichte van 2017 een forse afname aan inkomsten die in de piek zelfs oploopt tot 90%. Na deze periode volgt een stabilisatie van het aantal aanvragen.

Ontwikkeling afname paspoorten en ID bewijzen in % ten opzichte van 2017.

Daling af te geven documenten	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Paspoorten	-14%	-67%	-88%	-87%	-84%	-86%	-26%
ID bewijzen	-24%	-48%	-59%	-59%	-71%	-81%	-12%

Overzicht van de effecten op de opbrengst leges burgerzaken

Daling leges afdeling burgerzaken	2018	2019	2020	2021
Burgerlijke stand	15.000	15.000	15.000	15.000
Paspoorten	7.840	37.520	49.275	48.725
ID-bewijzen	15.000	30.000	36.875	36.875
Totale daling leges burgerzaken	37.840	82.520	101.150	100.600

Verlagen baten trottoirverhardingen

Het saldo van baten en lasten op de begrotingspost herstraten voor nutsbedrijven is begroot op een positief saldo tussen € 16.000 en € 20.000. De werkelijkheid is echter dat het saldo jaarlijks negatief of neutraal blijkt te zijn. Met de in 2016 Zeeuwsbrede vastgestelde Algemene Verordening voor Ondergrondse Infrastructuur zijn de Borselse tarieven, in lijn met de tarieven van de Zeeuwse gemeenten, zelfs nog iets naar beneden bijgesteld. Om die reden wordt voorgesteld om de begrote baten met € 16.000 te verlagen.

Begraafrechten

De afgelopen jaren constateren wij een afname in begrafenissen. Inwoners kiezen in toenemende mate voor alternatieven zoals crematies. Uit cijfers van de landelijke vereniging van crematoria is het percentage van crematies van 53% in 2006 gestegen naar 63% in 2016. Verwachting is dat het percentage aan crematies de komende jaren verder zal stijgen met ± 10%. Deze percentages komen in grote lijnen overeen met de

cijfers in Borsele. In 2006 werd 40% van de overledenen in Borsele ook begraven in Borsele. In verband met de vergrijzing en de demografische samenstelling van de gemeente Borsele is de verwachting dat het aantal overlijdens tot 2040 licht zal stijgen. Deze stijging zal echter weinig invloed hebben op de afname in het aantal jaarlijkse begrafenissen. Wij verwachten een verdere afname aan inkomsten uit begraafrechten. Om die reden hebben wij in de kadernota de jaarlijkse inkomsten met € 30.000 verlaagd. Wij informeren u via een apart raadsvoorstel nog over de ontwikkeling van de kostendekkendheid op het beleidsveld lijkbezorging.

Boomveiligheidscontroles

In het kader van de zorgplicht wordt het voor de gemeenten steeds belangrijker om periodieke controles op het bomenbestand uit te voeren. De afdeling woonomgeving heeft dit nog niet als structurele activiteit in de werkplanning opgenomen. Gelet op de toename in plantenziekten en aansprakelijkstellingen achten wij het wenselijk jaarlijks een controle op het bomenbestand uit te laten voeren door een extern deskundige. Wij hebben hiervoor structureel € 4.300 in de kadernota gereserveerd. Door aan deze zorgplicht te voldoen, kunnen wij adequaat handelen bij ziekten in het bomenbestand en een beter verweer aanvoeren bij eventuele aansprakelijkstellingen

Tennisbanen Ovezande

Met de tennisvereniging Ovezande is een contractuele afspraak gemaakt dat zij jaarlijks hun reservering voor de vervanging van de tennisbanen in 2025 overmaken naar de gemeente. In onze gemeentelijke administratie is deze bijdrage voor de reservering per abuis niet door gestort naar de voorziening groenstructuur waaruit deze vervanging betaald moet worden. Om deze vervanging te kunnen uitvoeren, is jaarlijks een reservering nodig van € 6.200.

Bijdrage VVE De Zwake

Voor de VVE's in het multifunctionele gebouw De Zwake stijgt de gemeentelijke bijdrage met € 11.000 per jaar. De oorzaak hiervan is dat de nieuwe contracten van de brandmeldinstallaties duurder zijn geworden. Dat heeft alles met de certificering van de installatie te maken. Daarnaast is de premie van de glasverzekering toegenomen en is de verdeling van de percentages tussen de appartementen en de sporthal herzien. Er werd ten onrechte een te groot percentage toebedeeld de appartementen.

Onderwijsachterstandenbeleid/VVE

Het ministerie van OCW heeft de specifieke uitkering voor het onderwijsachterstandenbeleid verlengd tot en met 2017. Vanaf 2017 is onze uitkering verhoogd van € 38.000 naar € 48.500. Dit is toegevoegd aan ons projectbudget. In verband met het besluit van het ministerie, hebben wij ons projectbudget ook verlengd tot en met 2017. Op dit moment is het voor ons niet duidelijk wat het ministerie vanaf 2018 met het onderwijsachterstandenbeleid gaat doen. Voorlopig gaan we ervan uit dat de huidige regeling nogmaals met een jaar wordt verlengd. Als dit het geval is, willen we ons projectbudget ook weer met een jaar verlengen en het restant van 2017 meenemen naar 2018.

In 2017 en 2018 krijgen wij extra middelen om het taalniveau van de pedagogische medewerkers op te schroeven. Van deze middelen moeten wij de pedagogisch medewerkers scholen en toetsen. Dit pakken we samen op met de gemeenten Kapelle, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Tholen. Een voorlopige berekening toont aan dat het bedrag dat wij van het ministerie ontvangen niet toereikend zal zijn om de toetsing en de scholing te organiseren. We hebben hiermee rekening gehouden in ons projectbudget.

De gemeente is verplicht om een voorschools aanbod te doen voor peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag. In verband hiermee wordt er vanaf 2016 (gefaseerd) € 60 miljoen toegevoegd aan het gemeentefonds. Voor ons betekent dit in 2016 een bijdrage van € 16.200 oplopend tot

€ 97.000 in 2021 (structureel). Hier staat tegenover dat vanaf 2018 de "decentralisatie uitkering peuterspeelzaalwerk" (jaarlijks € 86.750) komt te vervallen. Het vervallen van deze uitkering wordt gedurende de jaren 2018 t/m 2020 niet volledig gecompenseerd door de extra toevoeging aan het gemeentefonds.

Peuterspeelzaalwerk	2017	2018	2019	2020	2021
Decentralisatie uitkering peuterspeelzaalwerk	86.750-	86.750-	86.750-	86.750-	86.750-
Voorschoolse voorziening peuters	32.334	48.500	64.670	80.835	97.000
Saldo mutatie gemeentefonds	54.416-	38.250-	22.080-	5.915-	10.250

Voorgesteld wordt het budget onderwijsachterstandenbeleid niet te verlagen en de korting op het gemeentefonds binnen deze kadernota op te vangen met eenmalige middelen en de extra middelen in 2021 voor het geormerkte doel te reserveren.

Effect VZG-richtlijn op bijdrage gemeenschappelijke regelingen

De VZG-richtlijn voor de gemeenschappelijke regelingen 2018 gaat uit van een stijging van 0,9% voor inflatie. De bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen bedragen ongeveer € 6,5 miljoen, zodat de kosten voor 2018 met € 60.000 zullen stijgen.

Veiligheidsregio Zeeland (VRZ) / Maatwerk in Brandweezorg

De interne reorganisatie van de Veiligheidsregio is in volle gang. Er is een klankbordgroep geformeerd bestaande uit afgevaardigden van de Zeeuwse gemeente raden om feeling te houden met dit reorganisatie proces. Ook het nucleaire dossier krijgt een positieve boost. De afdeling Veiligheid levert hieraan haar bijdrage. In de begroting 2018 van de VRZ is met de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport van Twynstra Gudde rekening gehouden. De bijdrage aan de VRZ zal hierdoor de komende jaren substantieel stijgen. Voorzien wordt dat de bijdrage in 2018 met € 188.000 stijgt tot € 199.000 in 2021.

Taakstellende bezuinigingen**Korten budgetten door deze niet volledig te indexeren met het inflatiepercentage.**

Vanaf 2014 zijn de budgetten in de programmabegrotingen jaarlijks gekort door de stijging voor inflatie slechts ten dele te compenseren. De budgetten zijn in die jaren dan ook niet of nauwelijks verhoogd terwijl de lasten wel zijn gestegen. Hiermee is de “lucht” wel uit de begroting en is het vanaf 2018 niet meer mogelijk verder in te teren op de budgetten. Wij stellen dan ook voor de geraamde korting van € 60.000 op het inflatiepercentage te schrappen.

Subsidies waarmee de structurele lasten verlaagd worden

In de praktijk blijkt dat het realiseren van structurele subsidies of subsidies die de structurele lasten op termijn met € 50.000 drukken niet haalbaar is. Wel is het mogelijk om op projectbasis subsidies te krijgen. De subsidieverstrekker verbindt hieraan vaak ook de voorwaarde dat de gemeente ook middelen beschikbaar stelt. Wij zien op dit moment geen mogelijkheden om subsidies te verwerven, die een structureel voordeel voor de gemeentebegroting hebben. Op projectbasis zullen wij blijven proberen externe middelen aan te trekken. Wij stellen dan ook voor het restant van de structurele taakstellende bezuiniging door het aantrekken van subsidies van € 46.000 te schrappen.

Verhuur gemeentehuis

Van de taakstellende bezuiniging van € 70.000 staat medio 2017 voor het jaar 2018 nog € 17.000 open. Alle beschikbare ruimtes zijn nu verhuurd o.a. de politie en GR de Bevelanden. Omdat we voor de politie een lagere huurvergoeding vragen is de taakstelling niet geheel gerealiseerd. Wij stellen u dan ook voor deze taakstelling van € 17.000 te schrappen.

Onderstaand is aangegeven het totaal aan ruimtevragende maatregelen:

Ruimtevragende maatregelen	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
Bedrijfsvoering Borsele										
stijging loonkosten i.v.m. IKB			55.000		55.000		55.000		55.000	
stijging pensioenpremie gemeente Borsele	85.000		85.000		85.000		85.000		85.000	
Stijging budgetten met inflatiepercentage 0,9%	50.000		50.000		50.000		50.000		50.000	
Personele gevolgen afd. burgerzaken	18.970		18.970		18.970		0		0	
Beheersystemen burgerzaken			10.000		10.000		10.000		10.000	
verminderde leges burgerzaken			37.840		82.520		101.150		100.600	
verlagen baten trottoirverhardingen	16.000		16.000		16.000		16.000		16.000	
begraafrechten	30.000		30.000		30.000		30.000		30.000	
boomveiligheidscontroles	4.300		4.300		4.300		4.300		4.300	
tennisbanen ovezande	6.200		6.200		6.200		6.200		6.200	
VVE de Zwake	11.000		11.000		11.000		11.000		11.000	
Onderwijsachterstandenbeleid/ VVE		54.400		38.250		22.000		5.900		
Gemeenschappelijke regelingen										
stijging kosten Gr-en ivm VZG richtlijn 0,9%			60.000		60.000		60.000		60.000	
begroting VRZ	p.m.		188.000		162.000		168.000		199.000	
Restant taakstellende bezuinigingen										
schrappen taakstellende bezuiniging 1%			60.000		60.000		60.000		60.000	
schrappen taakstellende bezuiniging subsidies	46.000		46.000		46.000		46.000		46.000	
schrappen taakstelling verhuur gemeentehuis			17.000		17.000		17.000		17.000	
overige taakstellingen management	p.m.		p.m.		p.m.		p.m.		p.m.	
Totaal ruimtevragende maatregelen	267.470	54.400	695.310	38.250	713.990	22.000	719.650	5.900	750.100	0

Ruimtescheppende maatregelen

Daling rentelasten

Door het aflossen op onze schuld dalen de kapitaallasten in 2021 met ongeveer € 48.000.

Belastingverhoging

Voor het jaar 2018 stellen wij **geen** belastingverhoging voor van de gemeentelijke belastingen. Ter indicatie een stijging van de onroerende zaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en woonforensenbelasting met 1 % zou een meeropbrengst genereren van ongeveer € 75.000.

Begraafrechten

De baten van de begraafrechten dalen structureel met € 30.000. Onder het onderdeel ruimtevragende maatregelen hebben wij hiermee rekening gehouden. In het kader van een onderzoek naar de kostendekkendheid van de tarieven stellen wij u thans geen tariefwijzigingen voor. In een afzonderlijk voorstel zullen wij in de loop van dit jaar terugkomen op de afname van het aantal begravingen en daarmee het lagere dekkingspercentage van de begraafrechten. In 2016 is het dekkingspercentage gedaald tot bijna 57%.

Gemeentefonds

Naar aanleiding van de decembercirculaire 2016 en de laatste specificaties van het ministerie van Financiën blijkt dat met door de aanpassing van een aantal maatstaven de uitkering uit het gemeentefonds hoger uitvalt dan geraamd. Voor het jaar 2017 blijkt dat wij € 275.000 meer ontvangen dan geraamd. Met name de maatstaf eigen inkomsten speelt hierin een verstorende rol. Deze is afhankelijk van de totale WOZ-waarde van de gemeente Borsele in relatie tot de OZB-waarde in heel Nederland. In de daarop volgende jaren verwachten wij dat dit voordeel daalt door de met name de waarde ontwikkeling van met name de industriële bedrijven in het Sloegebied. Indirect heeft een stijging c.q. daling van deze WOZ-waarden effect op de opbrengst van de onroerende zaakbelastingen. In 2018 houden wij nog rekening met een daling van € 50.000 tot € 225.000. Voor de jaren 2019 en 2020 voorzien wij ook jaarlijks nog een daling van € 50.000.

Sociaal Domein

Op basis van de jaarrekening 2016 en de eerste rapportage over het Sociaal Domein blijkt, dat de gemeente het Sociaal Domein voor meer dan € 700.000 dekt uit eigen gemeentelijke middelen. Voor een groot deel is dit te verklaren doordat de uitvoeringskosten in het verleden hieraan niet werden toegerekend. Dit verklaart ook voor een groot deel dat het CBS en het ministerie van Binnenlandse Zaken de afgelopen jaren de conclusie trokken dat de gemeenten veel geld overhouden aan het Sociaal Domein. Een nader onderzoek heeft uitgewezen dat deze conclusie niet was te onderbouwen. Van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft onzes inziens nagelaten dit ten onrechte geschetste beeld recht te zetten. Zie ook raadsvoorstel 1-juni 2017 B-14. Omdat de uitvoering van de decentralisaties extra uitvoeringskosten met zich meebrengt is het reëel om een deel van de totale uitvoeringskosten ook toe te rekenen aan het sociaal domein. Over de wijze waarop we dit kunnen realiseren zullen wij met nadere voorstellen komen. Vooruitlopend hierop kunnen wij u nu alvast mededelen dat een aantal bestaande uitgaven die nu nog in de reguliere begroting zijn ondergebracht in de begroting van het

sociaal domein kunnen worden opgenomen. Het betreft posten aan de door ons gesubsidieerde organisaties die steeds meer een uitvoerende bijdrage leveren aan de gedecentraliseerde taken.

Wij stellen voor om vanaf 2018 de vaste bijdrage aan De Betho van € 72.000 en een deel van de eigen gemeentelijke organisatie hieraan toe te rekenen. In deze kadernota hebben wij rekening gehouden met cumulatief van € 35.000 in 2018 en oplopend tot € 140.000 in 2021. Samen met de bijdrage aan De Betho komt dit op € 212.000 in 2021.

Onderstaand is aangegeven het totaal aan ruimtescheppende maatregelen:

Ruimtescheppende maatregelen	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
daling rentelasten	0		0		0		0		48.000	
belastingverhoging 1%	p.m.		p.m.		p.m.		p.m.		p.m.	
verhoging begraafrechten	p.m.		p.m.		p.m.		p.m.		p.m.	
Aanpassing maatstaven gemeentefonds	275.000		225.000		175.000		125.000		125.000	
Bijdrage begroting sociaal domein	72.000		107.000		142.000		177.000		212.000	
Totaal ruimtescheppende maatregelen	347.000	0	332.000	0	317.000	0	302.000	0	385.000	0

Nieuwe wensen en risico's

Nieuwe wensen

Siso privacy officer (0,5 fte)

We hebben veel aandacht voor informatiebeveiliging. Het is noodzakelijk om hiervoor specifieke rollen en functies binnen onze organisatie te benoemen. Zo zijn we per mei 2018 verplicht om een CISO (Chief Information & Security Officer) in huis te hebben. Deze CISO vertaalt wet- en regelgeving op het vlak van informatiebeveiliging naar de organisatie en haar processen. Dit gebeurt in samenwerking met de GR De Bevelanden. De CISO heeft enerzijds een intermediaire rol tussen de GR en de gemeente Borsele; anderzijds is hij gericht op de vertaling naar de Borselse praktijk. Wij zijn bezig met het in kaart brengen van de huidige en de gewenste situatie. Met die resultaten gaan we vervolgens verder om te komen tot een concreet voorstel tot structurele inbedding van informatiebeveiliging binnen onze organisatie. Aan lasten ramen wij voorlopig € 40.000.

Scholing omgevingsrecht en omgevingsvisie

Eén van de doelstellingen van het Omgevingsrecht is dat wij, nog meer dan nu het geval is, gezamenlijk met initiatiefnemers projecten gaan voorbereiden. De toetsende rol van de gemeente wordt mede door de hierboven vermelde privatisering van bouwtaken naar de achtergrond geschoven. Dit betekent dat een deel van ons personeel moet worden omgeschoold (ontwikkeling andere competenties). Hiervoor is naar schatting in 2018 eenmalig een bedrag benodigd van € 75.000.

Alcohol en drugspreventie

De uitvoering van het plan voor de voortgang van het project "Laat ze niet verzuipen" wordt in de periode 2017/2024 Zeeuws breed georganiseerd. De speerpunten zijn gericht op:

- preventie van Jeugd en middelengebruik
- senioren en alcoholgebruik
- handhaving

Voor uitvoering van de projecten op lokaal niveau, die voortvloeien uit het project Laat ze niet verzuipen, hebben we voor 2018 geen middelen beschikbaar. We stellen dan ook voor hier een bedrag voor vrij te maken van € 40.000 (2018-2021: € 10.000 per jaar). Voor de volgende jaren zullen we aan de hand van de ervaringen in 2018 bekijken wat nodig is.

Speciale aandacht komt er voor een project 'Alcohol en lage SES'. Dit betreft een project waarmee we aandacht geven aan het middelengebruik onder inwoners van Zeeland met een lage Sociaal Economische Status (SES). Hiervoor is vanuit een landelijke subsidie voor Zeeland een bedrag van € 300.000 beschikbaar gesteld.

School/dorpshuis Nieuwdorp

Het bestuur van basisschool De Regenboog in Nieuwdorp heeft te kennen gegeven, onder bepaalde voorwaarden, te willen verhuizen naar het schoolgebouw aan de Herteweg. In Nieuwdorp hebben de afgelopen jaren echter meerdere ontwikkelingen plaatsgevonden. We vinden het verstandig om deze ontwikkelingen verder in samenhang op te pakken (masterplan Nieuwdorp). Op basis van een integrale dorpsvisie willen

we de structuur van de sociaal-maatschappelijke voorzieningen in Nieuwdorp toekomstbestendig maken. Dit betekent dat we de plannen voor de school meer integraal gaan onderzoeken. In ieder geval zullen we hier ook het dorpshuis bij betrekken. Voor dit gebouw staat een aantal groot onderhoudsactiviteiten op de planning. Door een gecombineerde aanpak willen we een multifunctioneel en duurzaam brede schoolgebouw realiseren. Afhankelijk van de dorpsvisie kunnen er in de loop van het traject andere onderdelen aan het project worden toegevoegd.

We zullen hierbij o.a. de bewonerswerkgroepen betrekken die zijn ontstaan uit B2030. We zullen in de loop van 2017 verder bepalen welke bedragen hiermee gemoeid zijn, voorlopig is hiervoor een bedrag gereserveerd van € 100.000 structureel om de toekomstige kapitaallasten te dekken.

Voor de opstart van het project en de eventuele inhuur van externe deskundige hebben we een voorbereidingsbudget nodig. We willen hier een bedrag van € 100.000 voor opnemen.

Onderhoud fiets- en wandelpaden

De VVV is verantwoordelijk voor het fietsknooppuntensysteem. Jaarlijks draagt de gemeente € 2.500 bij voor het onderhoud van de fietsstructuur binnen Borsele. Dit bedrag is in 2006 afgesproken en sindsdien niet geïndexeerd. Deze financiering is niet toereikend om het beheer en onderhoud uit te voeren op het gewenste niveau.

Vanaf 2006 werkt Stichting Landschapsbeheer Zeeland aan de realisatie en het beheer van het wandelnetwerk in de gemeente Borsele. In 2016 is SLZ begonnen met de volledige herziening van het wandelnetwerk binnen Borsele. Beheer en onderhoud van de wandelroutes is belangrijk voor het in stand houden van het landschappelijk wandelnetwerk. Als enige gemeente in Zeeland hebben we geen structurele afspraken gemaakt over de inzet van middelen voor het onderhoud. Recent hebben we ons geconformeerd aan de gangbare afspraken. Hiervoor hebben we een bedrag van € 6.000 aan structurele middelen geraamd.

Risico's

Private kwaliteitsborging/Bouwleges

Naar verwachting worden de private marktpartijen vanaf medio 2018 verantwoordelijk voor een groot deel van het bouwproces. De bouwtechnische toetsing van aanvragen om een omgevingsvergunning voor de (ver)bouw van woningen en bedrijfsgebouwen, met uitzondering van grootschalige industrie (bouwfysische en constructieve controle) laten wij, conform de wet, aan private partijen over. Vanaf 2018 is de gemeente slechts verantwoordelijk voor de bestemmingsplan- en welstandstoets en de afgifte van de vergunning. Voorlopige berekeningen geven aan dat ca. 30% van ons personeel op vergunningengebied 'overbodig' wordt. Het accent van de werkzaamheden verschuift naar de voorkant van het proces, waaronder klantbegeleiding. Hier zullen we nog meer dan nu het geval is ons personeel gaan inzetten. Eventuele boventaligheid aan fte kan middels natuurlijk verloop worden opgevangen. Voorlopige berekeningen geven aan dat de legesinkomsten op het gebied van woningbouw en kleinschalige industrie met 30 – 40% zullen afnemen. Dit zal ook van invloed zijn op de inzet van het bouwtechnisch personeel.

Hiernaast moeten we als gemeente voor de (resterende) bouwtaken gaan voldoen aan zogenaamde kwaliteitscriteria. Als individuele gemeente kunnen we hier niet aan voldoen (te weinig aanvragen omgevingsvergunning/werkaanbod en te kleine formatie). Ter oplossing van bovenstaande zaken bezien we in overleg met de Bevelandse gemeenten en de gemeente Tholen (SORBET) mogelijke opties. Van de belangrijkste ontwikkelingen houden wij u tussentijds op de hoogte.

Zeeuws Archief

Wij hebben besloten de Zeeuwse samenwerking op het gebied van het duurzaam digitaal informatiebeheer te ondersteunen. Deze ontwikkelingen staan nog in de kinderschoenen. Dit geldt ook voor het e-depot. Er is nog weinig inzicht in het uiteindelijke product en de bijbehorende kosten hiervan.

In beginsel staan we positief tegenover aansluiting bij het e-depot van het Zeeuws Archief. Wij vinden het echter nu nog te vroeg om een definitieve beslissing te nemen. In het huidige product vragen met name het verlies van informatie, bruikbaarheid van opgeslagen bestanden en alsnog de inzet van eigen personeel om oplossingen. Daarnaast zijn er andere oplossingen dan die van het Zeeuws Archief op de markt. Het Zeeuws Archief heeft een prijs neergelegd van € 20.000 aan éénmalige aansluitkosten en € 20.000 per koppeling. Daarnaast nog een jaarlijks bedrag van € 50.000 voor onderhoudskosten. Aansluiting in de nabije toekomst op een e-depot is onontkoombaar.

Onderstaand is aangegeven het totaal van nieuwe wensen/risico's

Nieuwe wensen/risico's	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
Nieuwe wensen										
siso privacy officer (0,5FTE)			40.000		40.000		40.000		40.000	
scholing omgevingsrecht en omgevingsvisie		50.000		75.000						
alcohol en drugspreventie			10.000		10.000		10.000		10.000	
School/dorpshuis Nieuwdorp					100.000		100.000		100.000	
onderhoud fiets en wandelpaden			6.000		6.000		6.000		6.000	
Risico's										
private kwaliteitsborging/ bouwleges			p.m.		p.m.		p.m.		p.m.	
zeeuws archief			p.m.	p.m.	p.m.		p.m.		p.m.	
Totaal nieuwe wensen/risico's	0	50.000	56.000	75.000	156.000	0	156.000	0	156.000	0

Conclusie:

Zoals vermeld sluit de kadernota een positief meerjarenperspectief voor de jaren 2018-2021.

Voor een aantal eenmalige wensen is binnen de begroting 2018 onvoldoende ruimte en is een beroep van € 113.250 op het weerstandsvermogen noodzakelijk. Gelet op de genoemde en nog niet gekwantificeerde risico's wordt voorgesteld om de structurele ruimte vanaf 2020 hiervoor te reserveren.

Resume	2017		2018		2019		2020		2021	
	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel	structureel	incidenteel
Beschikbaar na 5e wijziging 2017	38.250		430.080	0	579.730	0	716.630	0	662.630	0
totaal ruimtevraged	-267.470	-54.400	-695.310	-38.250	-713.990	-22.000	-719.650	-5.900	-750.100	0
Totaal nieuwe wensen/risico's	0	-50.000	-56.000	-75.000	-156.000	0	-156.000	0	-156.000	0
Totaal ruimtescheppend	347.000	0	332.000	0	317.000	0	302.000	0	385.000	0
Saldo ruimtevraged/ruimtescheppend	117.780	-104.400	10.770	-113.250	26.740	-22.000	142.980	-5.900	141.530	0